

УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

Ч. 10

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ:

В. А. ДОЛЕНКО — Створити організацію українського селянства на еміграції	3
Т. Д. БУЛЬБА-БОРОВЕЦЬ — Нова концепція	5
Михайло ПАВЛЮК — До джерел СЗСУ-СП Сучасна економічна депресія На дрібновласницьку тему	12
Не перетворюймо українську еміграцію на сліпу кишку українського народу! — Юр. Семенко	20
ХРОНІКА	34
СЗСУ-СП в українській пресі	44
В. КОРЧНОЙ — Про «Шахи в Україні» Ю. Семенка	62



*Центральний Комітет Союзу Земель Соборної України
— Селянської Партії вітає український народ на Бать-
ківщині та еміграції, духівництво і вірних українських
церков, крайові комітети, все членство і прихильників
СЗСУ-СП*

*із святом Різдва Христового, з Новим 1984 роком
і бажає всім здоров'я, сповнення добрих задумів та успі-
хів у житті.*

UKRAINIAN PEASANT ORGANIZATION
P.O. BOX 564
CATHEDRAL STATION
NEW YORK, N. Y. 100250564, USA

Satz u. Druck: R. Kokodynsky, Karlingerstr. 3, 8000 München 50, Tel. 141 64 56

ВСЕ Ж ВОНА

УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЯ

КРУТИТЬСЯ!

«Все ж вона крутиться!»

(„*Erpurr si tiuove!*“) —

вислів італійського вченого Галілея (1564—1642). На суді католицьких інквізиторів він вимушений був відмовитися від «еретичного» вчення Коперника про обертання землі навколо сонця. Але після суду таки впевнено заявив: «Все ж вона крутиться!».

Це число «Української землі»
вийшло завдяки жертвості членів
СЗСУ-Селянської Партії,
які проживають в Англії і Німеччині.
Особливо велику щедрість виявили
П. К л і щ у н (Брадфорд) та
В. О г о р о д н и к (Регенсбург)
— кожен із них дав по 600 — нім. марок.
Ф. Д у д н и к (*Hot Springs*) — 150 а.м. доларів

Стаття «Заметеними шляхами», поміщена в «Українській землі» ч. 8—9/1982 р., — передрук із журналу «Визвольний шлях» ч. 4 (361)/1978 р., Лондон N. 1, 200, Liverpool Road.



*В. А. Доленко виступає на IV-му з'їзді СЗСУ-СП 30. 5. 65 р.
у Форт Вайні, Індіяна, США*

СТВОРИТИ ОРГАНІЗАЦІЮ
УКРАЇНСЬКОГО СЕЛЯНСТВА НА ЕМІГРАЦІЇ
ДЛЯ ВИХОДУ ЙОГО НА ШИРОКУ АРЕНУ!

До Високоповажаного Пана Артеменка

7 липня 1951 р.

Високоповажаний Пане!

Вибачте, що не знаю Вашого ім'я й по-батькові і тому звертаюся в невластивий, певно, як для Вас, так і для мене, спосіб.

Мені стало відомо, що Ви працюєте в галузі теоретичного обґрунтування селянської проблеми в Україні.

В свій час в газетах промайнула вістка про те, що на еміграції відновила свою діяльність Українська Селянська Партія, заснована О. Є. Архипенком ще в 1912 р. Я звернув увагу, в свій час на збори, що відбулися, як мене інформували тоді, в Етлінгені. Не пройшов мимо моєї уваги і той факт, що діячам Союзу Земель Соборної України не вдалося об'єднати в Майнц-Кастелі всіх осіб, що цікавилися селянською проблемою. Звернув я увагу так само і на те, що на з'їзді Союзу Земель кілька осіб, що були делега-

тами від Майнц-Кастелю, трималися окремо і після з'їзду не включилися активно в розбудову СЗСУ.

Тепер, почувши, що Ви серйозно зайняті селянською проблемою, я вирішив поставити перед Вами питання: що нас роз'єднує? Чи не могли б ми об'єднати наші зусилля і сили. Чи не могли б ми уже сьогодні разом працювати: і ті, що починали боротьбу за селянські інтереси в 1912 р., а до них ми нічого не маємо, крім пошани, і ті, що сім років працювали в підпіллі з 1920 р. по 1927 р., а з 1927 по 1933 рр. були в концтаборах і на засланні, як і ті, що ось уже сьомий рік на еміграції намагаються своїми скромними силами дещо підготувати для розв'язання цієї складної і важкої проблеми.

Наш Центральний Комітет, на чолі з В. Ф. Сеніком, зараз в Америці провадить підготовку до скликання з'їзду СЗСУ-Селянської Партії. це вже 3-го, на якому має бути прийнята програма Української Селянської Партії. Володимир Федорович зібрав там деякі кошти і має випустити в ближчому часі перше число журналу «Українська земля», присвячене переважно селянській проблемі. Чи не приєдналися б Ви до наших зусиль і чи не погодилися б Ви видрукувати Ваші матеріяли в журналі, і, коли б це удалось, виступити на з'їзді з доповіддю, або, коли наші мрії залишаться без реалізації, то послати свою доповідь для оголошення її на з'їзді, від Вашого імені.

Ми б нічого б не мали, щоб Олександр Євгенович (Архипенко), Ви і Ваші однодумці зайняли в нашій спільній організації належне становище, яке Ви хотіли б зайняти для успішного розв'язання організації селянства на еміграції та в боротьбі за вихід його на широку соціально-економічну, політичну і національно-державну арену.

Коли б у нас були значні розходження, то я думаю, не було б нічого не нормального, коли б у нас існувало і праве і ліве крило в організації, може й центр.

Думав би, що чим скоріше ми об'єднаємося, чим скоріше набудемо спільного досвіду в роботі, — тим швидше ми вийдемо на правильну, широку дорогу практичної діяльності.

З правдивою пошаною

В. Доленко

Отаман Тарас БУЛЬБА-БОРОВЕЦЬ

НОВА КОНЦЕПЦІЯ



*Стислий виклад доповіді на II-му з'їзді СЗСУ-СП
в Нью-Йорку, 26. 4. 53 р. Друкується вперше*

До проблеми побудови нового ладу Європи та Азії

1. Універсальна революція і Росія

1917 року Волинський полк царської гвардії, що був зложений з одних українців, збройно виступив проти царської влади. Цей виступ в Петрограді започаткував велику Лютневу революцію, яка блискавичним летом охопила цілу імперію. Знищила її самодержавну суть. Зруйнувала організаційні основи. Започаткувала нову історичну добу, що їй було ім'я *свобода*.

Що це було? Це була нова концепція. Концепція побудови справедливого політично-соціального ладу східної Європи та Середньої Азії. Концепція, яка принесла в цей гігантний простір закубреного абсолютизму та соціальної реакції, елементи свіжого політичного повітря та соціального прогресу.

Ось вони:

1. На місце національного поневолення так зв. «народів Росії» — суверенність усіх націй.

2. На місце політичного поневолення народніх мас феодально-деспотичною системою безконтрольної диктатури — демократичне народовластя.

3. На місце соціального регресу із злиднями та визиском трудових мас — соціальний поступ і матеріальний добробут усіх націй.

Ці три елементи нової концепції лягли в основу потужного руху 20-го століття. Руху національних революцій та соціального прогресу. Рівночасно з мілітарним актом Волинського полку

в Петрограді в столиці України Києві проголошено акт політичної суверенності Української Народньої Республіки. За прикладом України пішли всі так зв. «народи Росії»: Фінляндія, вся Прибалтика, Білорусь, Польща, Козацькі землі, Кавказ, все Закавказзя і навіть великий Сибір. Всюди спалахнула революція. Всюди проголошено державну незалежність від російської метрополії. В корінній Росії також спалахнула революція, але вона мала зовсім інший характер. Це була революція тільки соціальна. Натомість революція, що її започаткував Волинський полк, була революцією національною, політичною і соціальною. Тому вона й отримала назву універсальної революції. Між росіянами йде боротьба тільки за зміну того чи іншого режиму своєї власної держави. Натомість Україна та всі інші нації в першу чергу ведуть боротьбу за свою державну суверенність. Ця суверенність може бути досягнута шляхом не одної зміни такого чи іншого режиму російської імперії, а тільки через повну ліквідацію великоросійського імперіалізму у всіх його формах та видах.

Звідси випливає той факт, що всі антирежимні російські елементи ніколи не можуть знайти спільної мови з революційними елементами інших націй. На перешкоді стоїть їх реакційний імперіалізм і наше прогресивне соціальне та національне питання. Ніяка російська провідна верства ніколи сама добровільно не уступить з такого становища нації-паразита. Відімперіалізація російської держави може наступити тільки силою неросійських рук. Тобто силою поневолених націй. Ось тут лежать причини, що ні в 1917 р., ні протягом наступних років серед росіян не знайшлося таких прогресивних політичних діячів та організацій, які б стали на платформу повної свободи, як для своєї, так і для всіх інших націй. Навпаки, всі вони, починаючи від монархістів і кінчаючи комуністами, однодушно стоять на шовіністично-імперіалістичній платформі, де «Росія всему світу галава». З цього чаду російську націю може вилікувати тільки історична дійсність, яка їй покаже, що навіть найбільшій «галави» російського Івана мало на те, щоб вона могла цілий світ зробити своїм рабом. Хто з росіян зрозуміє цю істину раніше та стане на платформу універсальної революції, той знайде союзників проти большевизму серед всіх інших націй світу. Інакше, всі росіяни будуть далі йти в авангарді большевизму.

2. Що таке большевицька концепція

Ставши на плятформу російського імперіялізму, большевизм автоматично втратив усі свої прикмети колись прогресивної соціал-демократичної фракції, зробився наймитом свого пана. Тобто, перейшов на службу погонича чорної реакції проти всякого прогресу. Таким чином, голосна Жовтнева революція большевизму сама зробилася огидною контрреволюцією проти ідеалів Лютневої революції. Треба відрізнати «березень» від «жовтня». Це не припадок, а проста закономірність, що большевизм від першої хвилини реалізації своєї політично-соціальної програми почав діяти методами брутального насилля, жахливого масового терору, соціальної нужди та огидно-безсоромної демагогії. Це дія не одного большевизму як нової соціальної концепції, а й його старого деспотичного хлібодавця, що бере свій початок від Івана Грозного. Большевизм, безсоромно відмовився від всіх тих політично-соціальних ідей, які стояли на його прапорі. Мало того, ті ідеї на словах і далі стоять, але на практиці — абсолютне їх заперечення. Замість суверенности національних республік, колоніальне поневолення всіх націй Росією. Замість політичної свободи та народовластя, офіційна деспотія та тоталітарна диктатура однієї кліки. Замість соціального прогресу, найжахливіше рабство, нечувана експлуатація та визиск трудових мас і всього населення. Замість охорони прав людини, повна їх негачія та зведення людини в становище скошарованих тварин. На місце старої буржуазії прийшла нова партійна буржуазія, ще більше захланна на піїт і кров трудящих мас, позбавлених права якої-будь контролю.

Нічого дивного, що ця большевицька концепція боїться більше прогресивних ідеалів універсальної революції, що їх дав Волинський полк, ніж атомної бомби противника. На атомову бомбу вона має змогу відповісти супербомбами. Натомість проти нових прогресивних політично-соціальних ідей большевизм, як zdeгенерована та скомпромітована контрреволюційна реакція безрадна, бо вона не має в своєму арсеналі жодних нових контрідей та концепцій. Підстава їх існування — голий штик.

3. Що несуть антибольшевицькі російські концепції

Всі антибольшевицькі російські концепції на еміграції, починаючи від монархістів і кінчаючи на соціалістах, солідаристах, або власовцях, хворіють на одну й ту саму хворобу. Це абсолютна їх

безперспективність. Ця безперспективність впливає з ідейного убогства та фальшивої настанови всіх тих концепцій до національного питання. Всі вони заковані стоять на платформі неподільності великоросійської імперії. Таким чином всі нові концепції різних великоросійських імперіялістів по суті ніяк не відрізняються одна від другої. Вони вічно крутяться в зачарованому колі своєї ідейно-програмової наготи. Трагічність усіх тих концепцій полягає в тому, що сьогодні російський антибольшевицький імперіялізм вже не має ні нових ідей, ні визначних діячів, які могли б знову обдурювати поневолені нації. Всі вони скомпромітовані тим, що говорять одне, а на ділі роблять інше, так само як їх брати по крові — большевики. Їм ніхто не вірить. Чи це буде Чухнов чи Керенський чи новий Власов — їм одна ціна. А ще важніше той факт, що всі ці концепції, це тільки голословні фантазії зовсім відірваних від життєвої дійсності Росії генералів без армій. Вони не мають найменшого впливу на життя їх батьківщини. В корінній Росії про них ніхто нічого не знає. Там не існують жодні організовані антидержавні рухи повстань та саботажів, як це є в Україні, на Кавказі, в Білорусі, Польщі та цілій Прибалтиці. Всі ці рухи спротиву впливають із волі народу та ведуть свою боротьбу під ідейним впливом і за директивами своїх національних урядів на екзилі. Щоб латати своє ідейне убожество, деякі російські генерали без армій дозволяють собі на ганебне діло, як козирання перед чужим світом тим, що повстанчо-партизанські рухи України Білорусі, Польщі, Кавказу та Прибалтики, це... «русское освободительное движение» проти комунізму. Явна брехня! Ці визвольні рухи в першу чергу антиросійські, а в другу — антикомуністичні. В Росії їх зовсім нема. Мало того, якраз усі росіяни, не одні комуністи, їх безоглядно винищують.

Друге намагання всіх російських концепцій, яке так само не має жодного успіху, це відділити комунізм від Росії, а росіян очистити від скверни комунізму. Якже це зробити, коли російська нація не ставить жодного спротиву, як це робить Україна та всі неросійські народи. Навпаки, чим довше панує большевицький режим, тим тісніше його злиття з російською нацією та її державою. Росії ніхто чужий не завоював і комуні силию не насаджував, а навпаки самі росіяни змінили режим своєї держави та почали завойовувати інші країни і силою накидати їм комуністичний лад. Спроба відділювання режиму від народу річ не нова, а особливо в добі ідеологічно-соціальних воєн. Найбільшим майстром цього маневру якраз є російська імперія та її сучасний політичний суперагент компартія. Чи на цей «гачок» піде російська

риба з комуністичного моря, тяжко сказати. Українське національне підпілля 30 років шукає дороги до російського народу для спільної боротьби проти большевицького режиму і все даремно. В СРСР всі росіяни вірно виконують накази Сталіна, а на еміграції підкоряються іншим своїм імперіялістичним реакціонерам.

Третя безперспективна проблема всіх російських концепцій, це виправдання перед західними демократіями доцільності єдиної та сильної Росії. Проти кого вона потрібна? Німецько-японська небезпека вже не існує. А тим самим сила великої Росії підготовляється проти західних демократій. Вони не є вже аж так наївні, щоб такої тенденції росіян не бачили.

4. Чим грозить безконцепційність західних демократій

Поле для диверсійної акції всіляким російським імперіялістам дає безконцепційна політика західних демократій. Ця демократія й досі не має сконкретизованої політичної концепції та соціальної програми для Європи й Азії. Цей момент використовує насамперед комуністична Росія, а також й антикомуністична російська еміграція. Комуністи всюди насаджують та п'ятими колонами несуть «ідеали» большевизму. А натомість російські антикомуністи, маючи деякі контакти та впливи, всюди туманять політичний горизонт своїми так само реакційно-імперіяльними концепціями, без большевизму. Незважаючи на те, що схвалено засади Атлантийської Хартії та статут Об'єднаних Націй, західним демократіям бракує відваги проголосити до тих засад та статуту ще необхідну другу частину, тобто політично-соціальну програму. Звідси й випливає толеранція тоталітарної деспотії комуністичної Росії на форумі Об'єднаних Націй та наївні надії на російських генералів без армій. Цей момент підкошує довір'я до західних демократій у народніх масах Європи та Азії, які опиняються під чоботом Росії. Їх огортає зневір'я в правду та резигнація. Ізоляція та опущеність заставляє їх капітулювати перед комунізмом.

Висновок ясний: коли західні демократії не проголосять конкретної політичної концепції та соціальної програми, які мають бути законом для всіх країн, не виключаючи й етнографічної Росії, тоді вони можуть вже сьогодні передати владу всіх країн Сталінові. Як можна вести світову політику без твердої концепції? Політика зв'язана з долею сотень мільйонів людей. Якщо ті сотні мільйонів людей повинні ставати в обороні такого чи іншого світогляду, то його концепції мусять бути ясно сконкретизовані та

передані в надри тих сотень мільйонів людей, як їх віра і закон. Цієї віри не повинна захитати ворожа диверсія, а закон мусить в першу чергу виконуватися тими, хто його пише. Що з того, що західні демократії схвалили найгуманніші закони ООН, коли вони самі їх не виконують? Хіба толеранція явної тиранії демократією — законна дія? ! Що з того, що десть там на заході існує якась там демократія та її ідеологія і соціальна програма, коли на сході про все це сотні мільйонів людей нічого від того не мають? А особливо нікому невідомо, що та концепція несе. Які її гарантії для націй: колонії чи суверенність? Які її гарантії для селян: колгоспи, поміщицтво чи землеволодіння? Які гарантії для робітничих мас: безконтрольна експлуатація державою або приватним капіталом, чи володіння засобами виробництва? З білогвардійською програмою російських реакціонерів із Голосу Америки та ББС західні демократії доїдуть туди, куди потрапили Керенські, Глазенапи та Чухнови. Тільки тепер не буде куди тікати.

Доба вимагає від західних демократій ясної прогресивної програми!

5. Основні засади нової концепції

Хоч російсько-комуністична контрреволюційна реакція офіційно знищила всі надбання універсальної революції 1917 р., то все ж таки офіційно ідеали концепції залишилися непорушні. Вони глибоко вросли в ґрунт європейсько-азійського континенту. Знайшли там пригожий клімат і постійно розростаються. Вся Україна, цілий Кавказ, все Закавказзя, Прибалтика, Польща та Білорусь і всі інші поневолені Росією народи, понад 30 років ведуть запеклу боротьбу проти реакційної деспотії. Ця героїчна боротьба коштує всім цим націям десятки мільйонів людських жертв в мирному часі. І в міру побільшування національних жертв ідеали універсальної революції не слабнуть, а навпаки, потужніють. Пролита морем кров, підсилює ненависть до ворога та любов і тугу до національної свободи.

В чому ж полягає така колосальна атракційність нової концепції? В її абсолютній простоті та справедливості всіх проблем. Нова концепція шляхом універсальної революції найсправедливіше розв'язує такі питання:

1. *Національне питання.* Всяка фірма великоросійської імперії — ліквідується. Кожний народ, без огляду на його величину та історичне минуле, сьогодні має повне право на своє політичне

самоозначення, шляхом організації своєї національної держави, по принципу етнографії.

2. *Політичне питання.* Кожна суверенна національна держава організується по такій політичній системі, яка впливає з історичних традицій та сучасної волі її народу.

3. *Соціальне питання.* Кожна суверенна держава сама собі устійнює таку соціально-економічну систему, яка впливає з її життєвих потреб.

4. *Геополітичне питання.* Кожна суверенна держава має право розв'язувати всі геополітичні проблеми, в рамках зобов'язуючих всі держави міжнародних законів.

5. *Мажнародне питання.* Кожна суверенна держава має право утримувати політичні, культурні, економічні та стратегічні зв'язки з кожною країною світу. Держави мають право укладати льокальні та ширші унії, аж до континентальних федерацій включно.

Друга світова війна не дала жодної розв'язки політично-соціальних проблем та міжнароднього питання. Помітна лише з обох сторін явна тенденція до великопростірних політичних концепцій. Москва прямує до всесвітнього союзу комуністичних держав, а демократія так само, покищо несміло, але вже висовує нові методи міжнародніх відносин, вирішення їх великопросторними комплексами.

Наша концепція універсальної революції поруч гостроти суверенности кожної нації та її держави не виключає великопростірних комплексів для міжнародної політики. Навпаки, вона на них базується. Але ці комплекси повинні впливати з потреб та волі всіх суверенних націй, а не з диктату якоїсь імперії. Перше — повна суверенність, а друге — союзи та федерації. З точки зору України, всякі чверть і півконцепції не актуальні. Як поневолена колоніальна нація в Європі ми будемо боротися за демократичну федерацію З'єднаних Держав Європи.



Різдво 1964 року.

Т. Д. Бульба-Боровець перед
виїздом до США з Н. П. Пав-
лушковим і В. Наддніпрянцем

Михайло ПАВЛЮК

ДО ДЖЕРЕЛ СЗСУ — СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ

«Шістка». Таку назву мала перша підпільна організація українського національного руху в Харкові у 20-х роках під московською окупацією. В «Шістку» входили такі українські політичні діячі: В. А. Доленко, Жилін, Щербаненко, Лещенко, Дражевський та Стороженко. Пізніше «Шістка» була переіменована в Мужичьку партію. В 1926 році всі шість членів Мужичької Партії були заслані на різні терміни в табори примусової праці за межі України. Крім того 70 осіб, приналежних до Мужичької Партії, було арештовано по всіх областях України й заслано на Урал та Туркестан. Мало хто повернувся з заслання, бо примушували жити десь далеко від України. В. А. Доленко був поселений до Ленінграду без права виїзду. Українська Мужичька Партія мала постійний організаційний й ідеологічний зв'язок з Українською Автокефальною Православною Церквою, заснованою митрополитом Василем Липківським. У 1926 році ДПУ (Державне Політичне Управління) провело масові арешти єпископів, священників та активних мирян Української Соборноправної Церкви у кількості більше 2000 осіб. Ці арешти пройшли по всій Україні. Арештованих позасилали до таборів примусової праці в далеких місцевостях від України. Мало хто повернувся з заслання. Так ДПУ у 1926 році ліквідувало політичні й церковні українські підпільні організації.

Харківська Українська Громада. Ініціатором та організатором Харківської Громади був В. А. Доленко. У червні 1941 року німецька армія швидко наближалася до Ленінграду. Евакуація з Ленінграду проходила у хаотичному стані, без якоїсь перевірки. В. А. Доленко використав хаос й проїхав до Москви та далі до Харкова, коли в Харкові була ще советська влада. В Харкові переховувався у надійних приятелів, й тільки, коли німці захопили Харків вийшов з конспіративного мешкання й почав організовувати підпільну українську організацію — Харківську Українську Громаду з такою політичною платформою: 1) Соборна Самостійна Українська держава, 2) Скасування колгоспної системи, 3) Народоправчий устрій, 4) Збереження політичних свобод, виборених в лютневу революцію, 5) Лояльне ставлення до німців.

Короткі інофрмациї про основоположників Харківської Української Громади:

В. А. Доленко — правник. Лідер «Шістки», «Мужичької Пар-

тії», Харківської Української Громади, СЗСУ — Селянської Партії. В. А. Доленко відбув кару в 10 років в різних таборах примусової праці, обвинувачений в діяльності в підпільних українських організаціях — «Мужицька Партія», «Шістка» та за сприяння розвитку парафій Української Автокефальної Православної Церкви. В. А. Доленко помер 7. 8. 1971 р.

В. Кекало — економіст. Відбув кару в 10 років примусової праці на будові Біломорського каналу, обвинувачений в українському націоналізмі та за активну роботу по поширенню мережі парафій Української Соборноправної Церкви.

І. О. Гаращенко фінасував друк церковних книг, перекладених на українську мову. І. О. Гаращенко відбув кару в різних таборах примусової праці протягом 10 років.

Потієнко — протодіякон УАПЦ. Відбув кару протягом 4-х років.

Проф. В. В. Дубровський відбув кару в 5 років в таборах примусової праці.

О. Попов — професор української літератури. Відбув кару в 4 роки в таборах примусової праці, обвинувачений в українському націоналізмі.

В. Ф. Сенік — економіст. Відбув 3 роки заслання в табори примусової праці як ворожий елемент.

С. Підгайний — приват-доцент катедри історії. Відбув кару в 4 роки на Соловецьких островах за український націоналізм. Пізніше перейшов до УРДП.

Проф. Рябокінь відбув кару в 4 роки в таборах примусової праці.

О. П. Семененко — правник. За свідчення Ф. Х. Глянька, після допиту О. П. Семененка побитого й непритомного на простирадлі принесли в камеру в'язнів.

І. Г. Гай-Романцов, який відбув кару в 10 років в Магадані.

В. С. Дубів — економіст кооператор. У 20-х роках в Полтаві був репресований за діяльність в системі української кооперації.

К. Туптій — економіст. Репресований по справі СВУ.

Ф. Х. Глянько був репресований по справі УАПЦ.

З. О. Сапіцька дуже активно працювала в Харківській Українській Громаді. При евакуації опинилася в Словаччині й була розстріляна советськими партизанами.

М. О. Дейко — професор по методиці чужинецьких мов. Активно працювала в Харківській Українській Громаді, Союзі Земель Соборної України та Селянській Партії. На еміграції видала серію підручників української мови для двомовних учнів. В Пол-

таві арештована по справі СВУ, її чоловік агроном М. Ф. Дейко навіть після його смерті на показовому процесі в Харкові був засуджений, як шкідник у галузі садівництва.

М. А. Марченко — економіст. Двічі був арештований, як старшина української армії. За кілька місяців до приходу в Харків німців управдом заявив, що представник обласної міліції цікавиться, чому так долго не працював та де працював останній раз? Було ясным, що цей енкаведист хоче довідатися про М. А. Марченка з місця його останньої праці. Грозив арешт. На другий день племінник В. Ф. Дейко мав їхати на окопні роботи. Племінник порадив їхати на окопні роботи з групою його установи. Ранком другого дня М. А. Марченко втік на окопні роботи з групою, в якій мав їхати й племінник. Через кілька днів чотири міліціонери приходили на квартиру арештувати М. Марченка.

А. І. Яременко, проф. О. Сінявський та проф. В. Державин зазнали репресій.

В Харківській Українській Громаді й пізніше активно працювала велика група жінок та їхніх дітей, чоловіки й батьки яких були заслані по різних обвинуваченнях.

В часи перебування Харківської Української Громади в Західній Німеччині й особливо після переіменування в Селянську Партію до партії влилося багато осіб, переважно з числа переслідуваних селян (Шурка, Паламаренко та багато інших). Тепер лідером Селянської Партії є Ю. С. Семенко. Він опрацював та видав дуже цінний збірник для політиків та істориків «Пам'яті В. А. Доленка».

З поданого вище переліку діячів різних українських політичних й церковних організацій, які у процесі свого розвитку оформилися, як Союз Земель Соборної України — Селянська Партія видно, що, за советською термінологією, це були *недобитки* московського терору по переслідуванню українських націоналістів.

Але на еміграції ці *недобитки* стали об'єктом нового переслідування у різних формах пропаганди проти Селянської Партії та її членів, твердячи, що СЗСУ-СП є комуністичною партією. На церковному форумі єпископ Ніканор запевняв американців, що УАПЦ-Соборноправна — «комуністична церква», хоч й знав, що більше 2000 приналежних до цієї Української Церкви Москва виарештувала та заслала в табори примусової праці й у тому числі всіх єпископів та священників. Але американці за таке навмисне фальшиве свідчення єпископу Ніканору заборонили в'їзд до США.

Одна партія, яка складається переважно з старих емігрантів, заявляла, що з великого числа емігрантів з Великої України вар-

то вибрати кілька цінних осіб, а решта хай повертається до ССРСР. У «Вишкільних матеріялах» ОУНР невідомий автор, ніби, харків'янин, подав стільки брехні про діяльність Української Харківської Громади, що важко знайти щось правильно насвітлене. Цілком зрозуміло, що партія хвильовістів у всякий спосіб нападає на Селянську Партію. Відомо, що УРДП залічує до своїх кадрів теперішніх й попередніх комсомольців та членів комуністичної партії. Поскільки «недобитки», яких так багато в Селянській Партії, є ворогами тих кадрів, то УРДП має моральний обов'язок знеславлювати їх на еміграції. В «Українських вістях» О. Важнечка (М. Степаненко) вмістив деякі уривки з «Вишкільних матеріялів» з метою очорнювати діячів Селянської Партії.

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ДЕПРЕСІЯ

Кілька років тому продуценти нафти — Саудійська Арабія, Ірак, Іран, Кувейт, Лівія та Венесуела утворили трест з метою установлювати ціну на нафту. Цей трест підвищив ціну на нафту приблизно у 4—5 разів. Наслідком такої великої підвишки на дуже значний відсоток піднялися витрати на всі ґатунки транспорту та ще на електрику з тих електрівень, які вживали нафту. Крім того піднялися ціни на вироби з нафти (пластика та нейлонові тканини). Підвищення собівартості викликало дуже велике підвищення продажних цін. Разом з цим виникла інфляція (падіння купівельної спроможності паперових грошей). Наслідком усіх цих факторів істотно зменшилася купівельна спроможність населення всіх держав, а особливо малорозвинених. Сильне зменшення попиту примусило виробництва та торговельні заклади зменшувати кількість робітників й тому по всіх державах виникло поважне безробіття (в Англії — 14%, Франції й Америці — 7%). Лише Японія має 2% безробітних). Хоч безробітні й одержують часом поважні суми, але їхня купівельна спроможність катастрофально зменшилася. В Англії це зменшення обчислюється у якихсь 4—5 мільярдів фунтів річно. Крім того, капітал почав напливати до продуцентів нафти, тим дуже послабилася фінансова потужність індустріяльних держав Заходу.

Підвищення ціни на нафту викликало сучасну депресію. Але коли б ціни не були підвищені, то при колосальній витраті нафти й бензини та ще з тенденцією збільшення витрат, років через 10—15 усі джерела нафти вичерпалися б й господарство Заходу потрапило б у катастрофальний стан. Отже, з точки зору інтересів

західної індустрії й транспорту колосальне підвищення цін на нафту принесло користь. Як нафтові компанії, так й уряди почали вкладати капітали на винайдення нових покладів нафти та інших гатунків енергії. Вже добувають нафту з дна Мексиканської затоки та в Північному морі. В Мексиці відкрили дуже значні поклади нафти на суходолі. Була вістка, що десь біля морського берега Америки виявлені поклади нафти колосальних розмірів. Всі ці нові поклади нафти дещо затримали підвищення цін на нафту, але були цілком недостатні для зниження цін до попереднього рівня. З метою заощадження для економії витрати нафти почали переводити електровні на опалення вугіллям. Радилося утеплення будинків. До кризи високих цін на нафту добавилося ще зменшення добування природного газу. Отже, виявилася загальна загроза нестачі джерел енергії, бо й поклади вугілля не є невичерпні. Тому почали шукати джерел енергії, які б не залежали від добування нафти, газу та вугілля.

Використання сили течії річок не може бути здійснене в Західній Європі, бо всі держави тут густо заселені. Лише в Африці, Південній Америці та Азії можливе використання сили течії річок та колосальних коштів на це держави цих суходолів не мають.

До винайдення парового котла використовували силу вітру, що давало дуже поважний ефект, особливо в морському плаванні для кораблів з складною системою вітрил. Тепер робиться практичні заходи для використання вітру для виробництва електрики. Так в Швеції вже розбудована ширша система вітряків для продукування електричної енергії. В Англії одна фірма сконструювала млин для вироблення електрики для окремого будинку й запевняє, що скоро прийде час, коли попит на її систему вітряків буде такий, як зараз на авта.

Розглядаючи стан сучасної економічної депресії, не можна передбачити скорого її послаблення, бо для цього треба відкрити значно більші поклади, ніж їх має трест продуцентів нафти.

НА ДРІБНОВЛАСНИЦЬКУ ТЕМУ

Суспільство найближчого майбутнього — це суспільство дрібновласницьке

За останні 20 років поважні досягнення має розбудова дрібновласницького суспільства. Основні ідеї моєї теорії в галузі сіль-

ського господарства — земельні реформи з утворенням фінансово міцних середняцьких господарств.

Економічне обґрунтування утворення міцних середняцьких сільських господарств полягає у тому, що міцне середняцьке господарство завжди значно більше продукційне, ніж поміщицьке та совгоспне. Яскравий приклад — на європейському континенті в державах Спільного ринку майже на 100% є міцні індивідуальні земельні господарства та продукція гори масла, гори м'яса та озера вина, а ССРСР щороку купує зерно.

Політичний мотив. Комуністи в тих державах, де не проведені земельні реформи, завжди намагаються обіцянкою розподілу землі великих земельних власників прихилити на свій бік малоземельне чи безземельне селянство та з їхньою допомогою захопити владу. Саме тому комуністи Персії були проти земельної реформи, яку хотів провести шах. Слід підкреслити, що великі землевласники часто найістотніше допомагають комуністам. Вони є ворогами комунізму, але прагнуть повної реставрації своїх земельних прав. Так армії Колчака й Денікіна зазнали поразки, бо слідом за ними прибували поміщики й часто брутально карали селян.

В Україні землі поміщиків ще до революції були закладені й перезакладені — тобто вже не були їхньою власністю. Але доля поміщиків в Росії не навчила Батисту на Кубі та імператора Селезара в Ефіопії. Непроведення земельних реформ кінчилося там захопленням влади комуністами.

Після другої світової війни була проведена низка земельних реформ. В цьому була певна моя ініціатива. Довідавшись, що в Південній Кореї 60% землі належить дідичам, я в англійській мові розіслав багатьом державним діячам пораду провести земельну реформу в Кореї, коли йшла війна. Мені було ясно, що американці не розуміють того, що в Кореї є громадянська війна й земельною реформою можна притягти селянство на свій бік й тим здобути перемогу. Секретаріат Черчіля надіслав мені листа з підкресленням, що його читали з великим інтересом. Земельна реформа в Південній Кореї була проведена навіть із додержанням деталей моєї поради. Селянство Південної Кореї, одержавши землі, перестало сподіватися, що прийдуть комуністи й дадуть їм землі дідичів. Тепер Південна Корея має сильну антикомуністично наставлену армію й навіть смуга сел вдовж кордону є озброєна, щоб селяни могли захищати придбану по реформі землю. Земельна реформа в Південній Кореї виявилася ефективною в економічному й політичному відношенні. Подібні земельні ре-

форми провели згодом Японія, Малайзія та Камбоджа. У В'єтнамі, де великими землевласниками були французи, Франція не наважилася провести земельну реформу й програла війну з Північним В'єтнамом. У Південному В'єтнамі запізно почали провадити земельну реформу й тому вона не дала ефекту. В Італії теж була проведена земельна реформа. Зараз провадять земельну реформу в Португалії та Чілі. Ці реформи конче потрібні і в Індії, Іспанії, Аргентині, Бразилії та ще в деяких інших державах. Досягнення значні, але й недостатні

Співвласність робітників підприємств за останні роки дуже поширилася. В США 275 тисяч підприємств практикують участь робітників у прибутках підприємства. Тому в Америці при 70 мільйонах працюючих є лише 23 мільйони членів профспілок. Тому популярний звичай, коли дітям з якоїсь нагоди треба зробити подарунки, то дарують їм акції підприємства.

У Франції Де-Голь провів закон, за яким більші підприємства зобов'язані запровадити участь робітників у прибутках. В Західній Німеччині об'єднання профспілок вимагає, щоб при заключенні угоди з працедавцями був внесений пункт про участь робітників в прибутках. Отже, за останні роки застосування теорії співвласності зробило колосальний поступ. Це є найістотніший удар по марксизму. Виявилося, що капіталістична система здібна еволюціонувати до кращих форм.

Англійські консерватори не люблять копіювати чужі зразки. Хоч консерватори три рази були при владі і теорія про «народний капіталізм» має певний розголос, але вони не наважилися на якісь кроки у напрямку поширення практики співвласності. Тому постійні й довгі страйки руйнують господарство Англії. Крім того профспілки, опановані лівими, прагнуть з успіхом здійснити гасло «вся влада профспілкам!» та обмежити ролю парламенту.

Хоч застосування співвласності зробило великий поступ, але ще багато держав не урахували користи співвласності.

Економічна ефективність співвласності полягає в наступному:

1) Зменшення страйків й тим збільшення продукції та зменшення втрат для підприємства й робітників.

2) Поліпшення стосунків робітників з підприємствами.

3) Ефективне приборкання підривної діяльності осіб й груп, мета яких, часто за вказівками Москви, руйнувати господарство держав Заходу.

4) Співвласність є найефектовніший засіб приборкати впливи марксистів.

У який спосіб здійснюється співвласність в США.

Підприємство з прибутків відчислює 10% для робітників. На ці 10% купує акції свого підприємства й передає робітникам. Отже на суму одержаних акцій робітник стає співвласником й наступного року одержить прибутки підприємства. Ці прибутки з акцій завжди значно вищі, ніж платив би банк. Крім того, й наступного року робітник знову одержує якусь кількість акцій й тому з кожним роком робітники посідають більше й більше акцій свого заводу. Для підприємства є та вигода, бо всяке збільшення заробітної плати завжди йде за рахунок прибутків. Підприємству вигідніше 10% із прибутків передати робітникам, ніж наражатися на страйки. Виплата акціями, а не грошми з прибутків (бонуси), послаблює обігові кошти підприємства, бо робітники одержані гроші ніколи не інвестують у промисловість, а витрачають на себе.

Вийшов із друку і надійшов до продажу
твір о. Івана Гаращенка
«Матеріяли до історії УАПЦ».

Замовлення слати на адресу:
Wasyl Shevchenko
4033 Trier Road
Fort Wayne, Ind. 46815 USA

НЕ ПЕРЕТВОРЮЙМО УКРАЇНСЬКУ ЕМІГРАЦІЮ НА СЛІПУ КИШКУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

Людству, а в тому і його частині — нашому українському народові, загрожує безмежність людської глупоти, комунізм і Росія. Глупота — вирішальна сила руху історії людськості. Військові походи, перемоги армій, пляни полководців, імператорів і подібних про підбиття, завоювання, панування для ствердження власної величі, — головні події історії. Наведемо приклади з історії наших сусідів. Могутня колись Туреччина не залишила на зайнятих нею землях ніяких позитивних слідів ні в музиці, ні в літературі, ні в архітектурі і т. д. В боротьбі з Польщею український народ за Б. Хмельницького створив Козацьку республіку, ідеали якої здійснилися щойно в наш час у багатьох країнах світу. Польська верхівка мріяла про панування від моря до моря, і тому їхня батьківщина зазнала чотирьох поділів — стала об'єктом розгри сусідів. Москалі, що самі жили в рабстві і злиднях, ходили в постолах, завоювали півсвіту, а тепер зненавиджені майже всім уже світом.

В. А. Доленко висловив свого часу думку, що наша планета має три основні політичні центри: Вашингтон (демократія), Ватикан (католицизм), Москва (комунізм). Їхня політика великою мірою визначальна для долі України.

Про комунізм знаємо з власного досвіду.

В основі комуністичного вчення К. Маркса лежать постулати про диктатуру пролетаріату, боротьбу класів та зосередження в руках, за його висловом, трудящих законодавчої і виконавчої влади. Приступивши 1847 року до *Союзу справедливих*, девізом якого було «Всі люди — брати», К. Маркс і Ф. Енгельс перейменували його на *Союз комуністів* із новим гаслом «Пролетарі всіх країн, єднайтеся!», що на перше місце ставить не братерство між людьми, а його частку — одну класу. Слідуючи цій ідеї, ствердження комуністичної влади після Жовтневої революції 1917 р. на території Російської імперії відбудувалося шляхом кривавого терору. Одним із перших творів В. Леніна був закон (7. 12. 1917 р.) про створення ЧК, яка, за його словами, безпосередньо здійснювала диктатуру пролетаріату, зрозуміла річ, також проти справжніх пролетарів. Так в 1921 році Л. Троцький, за життя В. Леніна і напевно за його згодою, з властивою комуністам брутальністю жорстокого придушив Кронштадтське повстання матросів, які виступали за владу радам, а не партіям. Та кровожерливість

Л. Троцького напевно згодом була зразком наслідування органів комуністичного терору за Сталіна.

Як і в кожному тоталітарному русі, фази розвитку комунізму визначали його вожді — К. Маркс, В. Ленін, Й. Сталін, згодом периферійні І. Тіто, Мао Тзе-дун. Хоч «велике вчення» останнього не є нібито тепер міродайним, але чотири його тези залишаються основою діяльності КПК. Три з них присвячені теорії диктатури пролетаріату: 1. Політична влада лежить у гвинтівці. 2. Як би різні справи не полагоджувалися, не можна забувати про диктатуру пролетаріату. 3. Революцію треба завершити засобами диктатури пролетаріату. КПК перебрала також Марксове: «Насильство є повитухою старого суспільства, коли воно вагітне новим», додавши до нього своє підсилююче: «Якщо комуністи не роблять революції, вони перестають бути марксистами-ленінцями». І ці тези здійснюються в Азії послідовно з урахуванням умов, обставин і часу. Пристосування старої думки до змінених умов із метою її здійснення у вигляді «народної демократії», «реформізму», «лібералізації» і подібного означає винахідливість, а не хворобу, не кризу, не кволість її носіїв, а безсилість або лицемірство, облудність тих, які цього не хочуть чи не можуть бачити.

Історія комуністичного руху Європи це історія впливу і залежності компартій країн цього суходолу від КПСС, закордонними фракціями якої вони по суті були або перебували в ролі виконавців завдань зовнішньої політики ССРСР. «Історія німецького комунізму у Ваймарській республіці є історією впливу КПСС на німецький комунізм», — стверджує німецький дослідник.¹ Визнавці ленінської форми комунізму К. Цеткін, В. Пік із товаришами були домінуючими в усіх прошарках німецьких комуністів. Об'єднання їх 1. І. 1919 р. в КП Німеччини відбулося за посередництвом К. Радика, активного діяча створеної партії, учасника всіх її з'їздів, відпоручника В. Леніна в Комінтерні (1923 р.). КПН першою приступила до Комінтерну, на чолі якого тоді перебував Зінов'єв, учасник з'їзду 1920 р. КПН в Галле. На XI партз'їзді (2.—7. III. 1927 в Ессені) була повторена готовність німецьких комуністів «все віддати на захист ССРСР, zagrożеного імперіалізмом Німеччини й Англії, що об'єдналися».² КПН і її голова Е. Тельман стало були ретельними виконавцями волі Москви, що виявилось зокрема на останньому їхньому легальному XII з'їзді (9.—

¹ Н. Топпе: „Der Kommunismus in Deutschland“, Мюнхен — 1961, стор. 21.

² Там же, стор. 46.

16. VI. 1929 р. в Берліні), коли його юні учасники запровадили, за зразком німецьких нацистів звеличування свого вождя, нову форму привітання «Слава Москві!», а на демонстрації 1. 8. 1930 р. несли плякати «Червоний Берлін захищає червону Росію!».³ Також організаторами, після поразки німецької армії під Сталінградом, Національного комітету «Вільна Німеччина» були В. Пік, В. Ульбріхт та інші, які перебували в Москві. Із 16-х осіб, які проголосили 11. VI. 1945 р. в советській зоні Німеччини першу програму дій КПП, тринадцять прибули в обозі армії генералісімуса В. Сталіна. На 1-й «всенімецькій конференції» (1. Reichskonferenz der KPD, 2.—3. 46 р.) вони говорили «про власний німецький шлях до соціалізму, бо Німеччина може видужати лише власними силами».⁴ Це було сказане для затуманення тих, хто того хотів. 16. VI. 1953 р., три місяці після смерти Сталіна (5. III. 53) в Східньому Берліні будівельні робітники розпочали страйк, який перетворився на повстання проти комуністичного режиму. Трудящі вимагали не поліпшення комунізму, а димісії уряду, усунення В. Ульбріхта, звільнення усіх політичних в'язнів, проведення вільних і таємних виборів, створення відповідних життєвих умов і зменшення норм виробітку. Як і згодом, в жовтні 1967 року в Празі, так і тут лунали вигуки демонстрантів «Геть із комунізмом!». Отже, вимоги трудящих були спрямовані не на реформу комунізму чи власний шлях до соціалізму, а на його знищення!

Також в обозах советської армії прибули в свої країни провідники КП Болгарії, Польщі, Румунії, Угорщини, Чехо-Словаччини, які спершу повторювали вигадану Тітом тезу про народню демократію, щоб приволікти на свій бік місцеві сили, а згодом, перебравши керівництво урядами до своїх рук, влаштовували чистки, судові процеси, нищення своїх противників. В одній Болгарії до літа 1945 р. виголошено понад 2500 смертних вироків. Тут знову набули актуальности слова колишнього жандармського полковника царської Росії Муравйова, який, зайнявши своїми частинами червоної армії столицю України Київ, заявив 9. 2. 1918 р., що «з далекої півночі ми принесли советську владу на багнетях, і де ми її ствердили, там підтримуємо багнетами».

Подібне сталося у Польщі. В грудні 1942 р. Ванда Василевська очолила Союз польських патріотів. Улітку 1944 р. він був перейменований на Люблінський комітет із правами тимчасового уряду зайнятої советськими військами Польщі на чолі з Берутом,

³ Там же, стор. 49.

⁴ Там же, стор. 78.

який від 1936 р. був начальником польського відділу НКВД. З цього приводу дослідник комунізму в країнах Західної Європи, до речі, у минулому сам визначний комуніст Ф. Боркенау, говорить:

«Там, де з'являлося НКВД, воно винищувало польський рух спротиву нацистам (Армія крайова). А в той же час Рузвельт вихваляв польським еміграційним лідерам доброчинність сталінського режиму, який, на його думку, переживає глибокий і позитивний процес змін».⁵

До речі, голова Союзу польських патріотів Ванда Василевська з таким же правом могла б очолити Союз советських патріотів — згодом вона була депутатом Верховної Ради СРСР 1—5 скликань — або Союз українських патріотів — адже вона співпрацювала у фронтовій газеті «За радянську Україну» і була дружиною українського драматурга О. Корнійчука, який гордо твердив, що першим словом їхньої спільної дитини було не «мама», не «тато», а «Сталін»!

Нагаємо, що за тією ж комуністичною логікою Рада народних комісарів советської України, що була створена в протигагу урядові Української Народної Республіки на чолі з С. Петлюрою, призначила (4. 3. 1919 р.) своїм представником при уряді Німеччини К. Радека, який перебував тоді у в'язниці в Берліні. Щоб досягти звільнення К. Радека, ставленики Леніна, в Одесі заарештували німецького консула та інших німецьких громадян як заложників, загрожуючи «слідувати і далі шляхом репресій». Народній комісар закордонних справ Чичерін в ноті з 9. 7. 1919 р. від імени «Російського советського уряду запропонував свої послуги для проведення обміну українського представника К. Радека на заарештованих німецьких заложників в Україні»⁶ Нема, мабуть, окремої потреби наголошувати, що дії комуністів за цією логікою завжди дотепер приносили їм позитивні наслідки. Згаданий Люблінський комітет, експозитура Москва, був згодом західними демократичними державами визнаний за польський уряд. А справжній законний уряд Польщі, що за їхньою намовою не пішов на угоду з нацистською Німеччиною, став екзильним...

⁵ F. Borkenau: „Der europäische Kommunismus“, Bern — 1952, стор. 464.

⁶ «В защиту советской Украины. Сборник дипломатических документов и исторических материалов народного комиссариата по иностранным делам Украинской ССР». Харків — 1921, стор. 42, 49.

Шукають нових, привабливих форм для комунізму

Вождь югославських комуністів Тіто перебував у повній залежності від Москви до 1948 року. Міру цієї підпорядкованості і слухняності можуть ілюструвати комуністи Чорногорії, що після заключення договору Сталіна з Гітлером виступали за співпрацю з віссю Берлін—Рим і закликали до дезертирства вояків югославської армії, які воювали проти Великонімеччини. Щойно після її нападу на ССРСР партизани Тіта розпочали свої дії і то насамперед проти національно-патріотичного руху четників генерала Дражи Михаїловича, першого організатора протигітлерівського спротиву в Європі. Після того, як ген. Дража Михаїлович піддав критиці (28. 2. 1943 р.) «традиційну підступність британців, що сербську кров хочуть оплатити зброєю, тримаючи одночасно їхнього короля немов полоненого», прем'єр-міністр Великобританії В. Черчіл схилився до повної підтримки Тіта. В. Черчіл заявив тоді:

«Мое завдання полягає лише в тому, щоб встановити, хто більше вб'є німців і запропонувати засоби, як ми можемо їм допомогти ще більше вбивати!»⁷

Чи ця вимога була синхронізована з тодішнім речником советської пропаганди І. Еренбергом, що закликав «Убий німця!», невідомо. Але її здійснили умілі руки майстра масових убивств — Й. Тіто знищив відносно не менше своїх співвітчизників, ніж Й. Сталін підсоветських громадян, якщо порівняти кількість населення Югославії і ССРСР. Розрив між двома диктаторами був відкритим початком боротьби за вплив всередині міжнародного комунізму, а не спробою національного визволення Югославії від комуністичних догм і наслідків перетворення їх у життя. Ще раз варто сказати, що Й. Тіто був не тільки зразковим учнем Й. Сталіна, а й досконалим його наслідувачем у кривавому винищенні своїх супротивників у час здійснення своїх задумів. Та все ж Союз комуністів Югославії запровадив низку нововведень: керівництво підприємств радами робітників, певна свобода творчості для мистців, дозволена критика бюрократизму в партії і органах держави, існування дрібновласницьких (не колективних) господарств. Мілован Джілас, покликуючись на Леніна, говорив, що «кожне заганняння кійком до раю викликає лише загальмування соціалістичного руху». Інший дослідник марксизму, розвиваючи цю думку, зазначає:

⁷ F. Borkenau: „Der europäische Kommunismus“, стор. 358.

«М. Джілас у докладному дослідженні проаналізував концепцію Леніна в цьому питанні, а також його настанову до можливої самостійної соціалістичної України, та виступив проти будь-якої спроби накинути за допомогою тиску чи примушення з-за кордону певні форми соціалізму в іншій країні».⁸ Відомо, що «власний шлях до соціалізму» в Югославії не врятував М. Джіласа, Карделя й багатьох інших соратників Й. Тіта від довгорічного ув'язнення, коли вони почали захищати думки, з якими не погоджувався вождь Союзу комуністів Югославії.

Реформатори комунізму в інших країнах Східної Європи з'явилися на поверхні після смерті Й. Сталіна, щойно після революційних виступів політичних в'язнів Воркути та інших незчислених комуністичних концтаборів СРСР в червні 1953 р., трудящих Берліну 16—20 червня того ж 1953 року, польських робітників у Познані в 1956 р., угорських — у Будапешті в жовтні 1956 р. Початком «празької весни» 1968 року став виступ 30. X. 67 р. студентів Праги з гаслом «Геть комуністів!».⁹ Ці заворушення примусили реформістів підняти голови, і на 8-му пленумі Польської Об'єднаної Робітничої Партії (20. 10. 56) вони висловилися проти сталінізму, вимагаючи запровадити досвід Югославії. Реформісти раділи. «Тепер ми переживаємо народню весну або, якщо хочете, рік 1917!», — тріумфуючи висловилося відома ще в передвоєнні роки комуністка Польщі Едда Верфель.¹⁰ Чеський економіст Ото Шік запевняв, що їхні виступи не є критикою соціалізму: «Це є спроба надати соціалізму більшої динаміки і прагнути до того, щоб він став привабливим для всього світу!»¹¹ Реформісти пропагують нові форми комунізму, не засуджуючи його терору проти селян, робітників, трудової народньої інтелігенції. Вони жалкують лише за тими 75% членів ЦК КПСС та їм подібних, які досягли того високого становища кривавим терором супроти інших, а згодом самі стали жертвами свого геніяльного вождя Й. Сталіна. Коло замкнулося. К. Маркс вигадав теорію ошасливлення людства засобами насильства — диктатури пролетаріату. А його послідовники реформами хочуть надати тій теорії привабливості.

Гомулка — герой Польщі! Створюється культ М. Хвильового, який почав свою кар'єру служінням Москві, а закінчив вбивством

⁸ W. Leonhard: „Die Dreispaltung des Marxismus“, Düsseldorf — 1970, стор. 347.

⁹ L. Pachman: „Was in Prag wirklich geschah“. Düsseldorf — 1974, сторінка 9.

¹⁰ Edda Werfel, W. Leonhard: „Die Dreispaltung des Marxismus“, стор. 360.

¹¹ «Правда» (Братіслава), 29. 2. 1968 р.

себе, бо, як він висловився в передсмертній записці, вважав, що Й. Сталін винищує подібних до нього тому, що вони кращі комуністи... Знаходяться серед нас навіть такі, які скаржаться диктаторові Ф. Кастро на кривдження українських комуністів в СРСР!.. Зміцнілий лад СКЮ — передумова розвитку громадян. Проголошуючи такий заклик, замовчується, що також нова програма СКЮ зберегла тезу про диктатуру пролетаріату. А українці Югославії (там вони — руснаки) перебувають у становищі малоросів XIX століття під московським караулом.

Отже реформісти живуть і діють також серед нас. Вони перетворюють українську еміграцію на сліпу кишку українського народу.

«Сорокаріччя» УПА і Бульба-Боровець

З нагоди святкування сорокаріччя УПА Президія ЗП УГВР опублікувала заяву («Бюлетень ОУНз» ч. 8/1983, орган ОУНр «Шлях перемоги» ч. 26/26. 6. 83) проти «виступів в деяких еміграційних виданнях, в яких перекручувалися і фальшувалися історичні факти та зводилися наклепи на УПА, її керівників та інші установи і діячів визвольного руху, які були причасні до неї». Були названі статті «Самостійної України», але обминули їхній зміст. Орган Організації Державного відродження України стверджував наявність агентів і «провокаторів КГБ в проводі ОУН і УПА», навів їхні прізвища, псевдоніми та клички. «Чи ті люди, які говорять і пишуть про стотисячну УПА в лісах Волині, мають найменше поняття, які для того потрібні умови? Що потрібно для втримання такої кількості війська? Воно ж не було забезпечене ні територією, ні зброєю, ні амуніцією, ні медикаментами, ні шпиталем, ні харчами, ні одягом, а крім того не мало ніяких зв'язків ні з ким. Яка нагорода належиться політичному і головнокомандуючому складові УПА, який вів у бій стотисячну армію, з якої залишилися тільки одиниці?» — запитує «Самостійна Україна» (ч. 4—6/1983). Насвітлюється там також питання вбивств Службою Безпеки вояків УПА — українських солдат і офіцерів, які покинули советську армію і перейшли до своїх...

Літочислення Української Повстанської Армії обидві ОУН ведуть від перебрання в ній влади після спроби замордувати її організатора і першого керівника отамана Т. Бульби-Боровця та масової акції винищування всіх «бульбівців», яких розстрілювано та вішано. Цих своїх злочинів оунівці не заперечують. Про них

писав О. Гриценко в документальній статті «Армія без держави» («Українська земля» ч. 1/1951, та ч. 2—3/1953 р.). Згодом Т. Д. Бульба-Боровець дав своїм спогадам про славу і трагедію українського повстанського руху ту ж назву — «Армія без держави». В них він повторив, розширив і підтвердив сказане раніше в «Українській землі».

«20 червня 1940 р. уряд УНР на таємному засіданні у Варшаві затвердив плян Т. Боровця про перетворення Українського Національного Відродження Полісся на повстанську армію. 5. 8. 41 р. складено угоду, згідно з якою всі військові кадри ОУНм вливалися в УПА». Переговори Т. Д. Боровця з Я. Стецьком тоді ж не дали ніяких наслідків. («УЗ» ч. 1, стор. 37). Навіть більше того, в червні 1942 р. ОУНб у своїй заяві «Партизанка і наше ставлення до неї» ствердила: *«Ми ставимося до партизанки вороже і її рішуче поборюємо»*. В лютому 1943 р. ця настанова була змінена з наміром підпорядкувати УПА своїй організації. 10. 8. 43 р. Т. Бульба-Боровець в особливому виданні «Оборони України» опублікував відкритого листа до членів проводу ОУНб. В ньому, зокрема, засновник і командир УПА говорив:

«Ви визнаєте фашистську засаду безоглядної диктатури Вашої партії, а ми стояли на становищі кровної та духовної єдності цілого народу на засадах демократії, де всі мають рівні права та обов'язки».

«За що Ви боретесь? За Україну чи за Вашу ОУН? За Українську Державу чи за диктатуру в тій державі? За український народ чи тільки за свою партію?»

Замість чесної відповіді на цей лист, М. Лебідь (урядуючий тоді провідник ОУНб — С. Бандера в той час був в'язнем німецьких нацистів) видав вирок смерти на цілий штаб та злочинний наказ активізації масового братовбивства. 19. 8. 1943 р. відділи СБ Лебеда, — стверджує О. Гриценко в «Українській землі» ч. 2—3/1953, стор. 69, — підступно нападають на штаб отамана Бульби, грабують, наче татари, все майно, вбивають багато людей... Проведена масова винищувальна акція проти всіх «бульбівців». Багато старшин та козаків силою примушено вступати в ряди нових відділів УПА Лебеда, а хто не погоджувався — розстрілювано їх та вішано... Дружину отамана Бульби кати СБ мордували від 19. 8. до 14. 11. 1943 р. і замучили на смерть. Вимагали виявити, які пляни має її чоловік, де поховані магазини і друкарні та архів армії».

Цю ліквідацію штабу УПА Т. Бульби-Боровця стверджує також, але без подробиць, Л. Шанковський в «УПА. Історія укра-

їнського війська», Вінніпег — 1953, стор. 659—660. На неї покликується видавець «Наукових повідомлень» УВУ ч. 17, стор. 27. Зрештою, ОУНР ніде і ніколи не заперечувала і не засуджувала вбивств вояків УПА Т. Бульби. «Постанова проводу ОУН... не могла бути інакшою, як буда», — зазначає орган ОУНР «Шлях перемоги» ч. 21/23. 5. 82 р. Притаманна братовбивцям ненависть до інакше думаючих українців виявляється тепер у зневажливо-образливій характеристиці політичних супротивників, яких вони намагаються таким чином знищити, не маючи покищо засобів, вживаних проти Т. Бульби-Боровця. Лише сповідники чужої ідеології, виконавці злочинних намірів ворога, тільки біснுவаті недоумки можуть свою і своїх однодумців нікчемність захищати винищенням українських патріотів і називати себе речником поневоленого українського народу і борцями за його ідеали.

В. А. Доленко в розмові з С. Бандерою заявив, *«що людей, які мають братню кров на руках, і продажних людей, не слід, як сьогодні, так і завжди, допускати до керівництва й участі в національних і державних справах»*. (Див. збірник «Пам'яті В. А. Доленка», Мюнхен — 1975, стор. 224). Та, виявляється, що вони все ще активні — публікують заяви, намагаючися ними знищити тих, які засуджують винищення вояків УПА Т. Бульби-Боровця і поблознірському твердять, що УПА то їхня ОУН!

Спогади учасників і свідків боротьби Української Повстанчої Армії спростовують твердження авторів заяв. Тих спогадів з'являється усе більше на вільному українському ринку. Лунають, правда, заклики людей доброї віри припинити розмови про братовбивства. Але чи легше від того українським патріотам? Чи легше українським патріотам від того, що їхніми катами були не російські чи українські комуністи, а українські націоналісти?.. Таке мовчання не спростує брехні ворога супроти всіх українців на чужині. Сила української еміграції полягає не в наявності кількох саморобних урядів, чи політичних організацій з претензіями бути ними (знаємо долю і сучасне значення довоєнного уряду Польщі, Естонії, Латвії, Литви), а в правді. Наша, українська правда повинна бути світліша сонця!

*Створення Патріярхату поза Патрією
і руйнування українських церков на батьківщині Папи Римського*

Всякому, хто не живе з українського патріотизму, не засліплений своїми успіхами, очевидно, що українська еміграція стра-

шенно слабка, щоб не сказати квола. Усвідомивши собі тверезо наше безсилля, спроможності і можливості, треба зробити, так би мовити, добрий підмурівок тим нашим співвітчизникам, які прийдуть після нас. Покищо першорядного значення у нас надається справам цвинтаря і церков, в яких також порядку нема, бо, крім усього іншого, відчутний ворожий українству вплив Ватикану. Католицизм — то не віра, а форма управління віруючими, над якими, за словами Т. Шевченка, «на апостольському престолі чернець гогодований сидить». Обвішаний хрестами, як якийсь славолубний генерал орденами та медалями, він божественне вчення Ісуса Христа використовує для зміцнення свого впливу. Так було за часів винищення гугенотів, «святої» інквізиції, винищення народів Центральної Америки, насильного накинення унії частині українського народу. Змінилася форма, а суть залишилася стара. Українська Католицька Церква, називана Українською Греко-Католицькою Церквою візантійського обряду на рідних землях, де український нарід творив, за глузливим і злорадним твердженням поляків, лише священик та селянин (pop i chłop), відігравала важливу роль захисника проти полонізації (окатоличення) і винародовлення. На чужині вищий клерус цієї Церкви поступово, але неухильно віддалявся від захисту інтересів нашого народу й переходив на т. зв. універсальний католицизм — чорний інтернаціонал, чорний не тільки через сутани ксьонзів, а й унаслідок чорних намірів Ватикану супроти християнського українського народу. Його молодь, як, мабуть, і весь він на Батьківщині, не знаючи «Отче-нашу» і християнського вчення, внутрішньо розвивається в напрямку проповідей Ісуса Христа, виявляючи палку віру в добро і правду. Повторюються тяжкі обставини діяльності Івана Франка.

Навіть після смерти поет не хотів чути над собою молитов з уст тих, хто за життя гнав його на Голготу. Та трактуючи цю справу, потрібно розрізняти два моменти в цьому питанні: релігію, як чисту віру в Бога, і релігію, як церковно-кастову організацію. Релігію, як віру в Бога, Франкова душа сприйняла від побожних батьків і донесла її незатертою до гробової дошки. До релігії, як церковно-кастової організації, поет ставився негативно все своє життя...

Не через боягузство, самострахування перед можливим приписуванням нам за сказане поширення безбожності (найпростакуватіше й одночасно найчастіше вживане твердження церковників супроти думаючих критиків їхніх гріхів), а щоб «князі Церкви» та їхні слуги не осмішили себе таким обвинуваченням, зазначи-

мо, що ці думки висловив проф. С. Гаєвський, згодом Єпископ УАПЦ в Австралії, в розвідці, «зчитаній на науковій конференції групи історії й теорії літератури УВАН 29—30 червня 1946 р. в пам'ять тридцятиліття смерті Івана Франка».¹²

Збирання грошей «на церкви у Римі, Люрді, Філядельфії не приносять і не принесуть користі Україні».¹³ «Наша (католицька) ієрархія і священство в більшості підтримує Ватикан у нищенні нашої Церкви»,¹⁴ лунають вряди-годи голоси вільнодумців. Та це волення в пустелі. Українська громада в Швеції написала 2. 4. 1982 р. «Святішому Папі Римському про крадіж української культури в Польщі», де «видано в 1976 році грамофонову пластинку під назвою 'Коленди православні', що співаються на українській мові. Але ніде, ані на самій пластинці, ані на обкладинці ні словечка не згадано, що це українські колядки, українська культура». Українці послали з Швеції на ту ж адресу «знімки зруйнованих церков українських греко-католиків». Нагадавши загальновідоме, що зруйновані «їхні церкви — це просто перлини культури», вони просять «запобігти тепер і в будучому крадіжущу та руйнуванню нашої культури».¹⁵ Відповіді від Святішого отця ще не чути!

Українську культуру далі нищать на батьківщині Папи Римського. Він того не хоче бачити, а своїх земляків постійно, і у Ватикані й ось недавно у Відні, на святкуванні 300-річчя перемоги над Туреччиною біля стін столиці Австрії, закликає бути польськими патріотами. Чому наші єдинокровні співвітчизники з західних областей України, брати по вірі в Ісуса Христа, засліплено дивляться на Ватикан і Папу, йдучи у безвихідь? Рабська суть їх виявляється в намаганні створити поза Батьківщиною, поза Патрією патріархат і то не однієї Галицької волости, а всієї України, підпорядкований Папі Римському, в кінцевій меті, отже, спрямованого проти православного українського народу. Цим українська еміграція перетворюється на сліпу кишку України. Кому дорога християнська Україна, той може творити підстави для Української Християнської Церкви. (Див. «Пам'яті В. А. До-

¹² Проф. С. Гаєвський «Франків 'Мойсей'. Президія Української Вільної Академії Наук ухвалила до друку. 1948. На чужині». Сторінки 3, 6 і 13.

¹³ «Наш голос» — „Our Voice“, P.O. Box 712 Townley Station, Union, NJ 07083. USA, 12/1982 р., стор. 225.

¹⁴ Там же, 10/83, стор. 194.

¹⁵ «Скандинавські вісті», ч. 53/1982, стор. 11—12, Box 32, 101 20 Stockholm.

ленка», стор. 119—122), беручи за зразок богостверджувальну велич Митрополита Василя Липківського, його подвижництво і неугасиму віру в Бога й Україну, або великого Митрополита Андрія Шептицького.

ПРОЩАЛЬНЕ СЛОВО НАД СЗСУ-СП

8. 10. 83 р. один визначний професор виголосив у храмі вільної української науки надгробне слово над СЗСУ-СП. В Українському Вільному Університеті професор говорив про анатомію 11-х українських партій. За вигаданими ним самим критеріями він відвів СЗСУ-СП дев'яте місце. По-правді кажучи, треба радіти, що нас згадано хоч на останньому місці серед діючих. А то, чого недоброго, могли б і завісити нашу організацію в правах української Селянської Партії, як завісили В. А. Доленка в УН-Раді, активним ініціатором створення якої він був ще в час війни.

20. 4. 1945 р. В. А. Доленко виступив на засіданні уряду УНР у Ваймарі з доповіддю «Сучасний момент і наше завдання». Вона лягла в основу Тимчасового закону про реорганізацію ДЦ УНР з 10. 6. 48 р. і визначила діяльність демократичного сектору української еміграції до часу створення УНРади. Про це писав в одній із своїх книг («Від комітету до Державного Центру», 1968 р.) львівський адвокат К. Панківський, що не належав до прихильників «лідера східняків», шанобливо одначе називаючи В. Доленка «ентузіястом єднання».

Після капітуляції Німеччини західні держави, виконуючи Ялтинську угоду з ССРСР, розпочали насильну репатріацію советських (до 1. 9. 1939 р.) громадян, насамперед українців. То була не репатріація (відправлення на батьківщину), а *реконцляґерація* — повернення до таборів примусової праці ССРСР. Частина наших земляків, які тепер виголошують для нас патріотичні повчання, рятувалися в польських таборах, інші перебували в українських, видаючи себе за колишніх польських громадян. Із почуття вдячності за порятунок, вони пристали там до західноукраїнських організацій. Запеклий опір насильній репатріації під жовто-блакитними прапорами України чинили колишні підсоветські українці, згуртовані навколо В. А. Доленка. Вони за будь-яких умов хотіли залишитися українськими українцями. Ці дії проти советських репатріаційних органів і їхніх помічників можна поставити

в один ряд із боротьбою УПА Т. Бульби проти московських комуністів і німецьких нацистів.

Де вони тепер, ті українці?

4. 5. 1948 року 168 найактивніших із них з'їхалося до Ашафенбургу творити свою власну організацію — на установчий з'їзд СЗСУ.

На третій з'їзд СЗСУ-СП прибуло до Нью-Йорку близько трьохсот отих недостріляних українців. Їх було там більше, ніж усіх членів кількох разом узятих українських партій, яких тепер ставиться вище. Де поділися ті люди? В Україні, незважаючи на розстріли їх нацистами, вони творили УАПЦ, органи освіти й управління — від сільських до обласних управ. Творили перші клітини української держави, не чекаючи на прихід своїх «варядів» із Галицької волости. ССРСР набагато відстає від Заходу у виробництві досконалих апаратів сучасної техніки, навіть продуктів сільського господарства. Але в галузі диверсії, поборення і винищення своїх противників Москва значно випередила демократичні країни. Советська влада сильна й на еміграції. На жаль, Селянську Партію колишніх підсоветських українців на чужині нищили також наші патріоти. І не тільки засобами ігнорації чи ізоляції.

Наприклад, Крайовий комітет СЗСУ-СП в Аргентині, навколо якого гуртувалася невелика, але віддана українській справі група наших селян, був буквально знесений з арени українського політичного життя після того, як надіслав критичного листа до УНРади.

Кожен наш подих, кожне биття нашого серця роз'ятрює, підсилює біль за нашими рідними, знищеними в Україні і за її межами, в таборах примусової праці, розстріляних і замучених голодом на Батьківщині. Серед нас є ще ті, які страждали разом із померлими від голоду, самі були похлими. При відзначенні голоду 1933 р. на перше місце поставлено «Почесну президію для вшанування пам'яті жертв великого голоду в Україні 1933 р.». До її складу не введено ані одного голодуючого в 1933 році селянина. Зате там є організатори колгоспів, що були першим щаблем до голоду, виховники нас, тодішньої молоді в Україні, в комуністичному дусі, руйнники на чужині найбільшого, рівнозначного проголошенню УНР, здобутка українського народу — УАПЦ 1921 року. Їхнім званням, доданим до їхніх прізвищ як членів Почесної президії, могли б позаздрити найвизначніші діячі великих держав. А ось видати, як ми вже кілька разів пропонували, істо-

рію Української ССР на фактах свідчень вільних українців і на основі комуністичних джерел, нема кому! Такий твір був би обвинувальним вироком комуністичній системі в Україні, накинений нам російськими більшовиками, і мав би величезне виховне і пізнавальне значення для молоді українського походження й інших народів. Земля наша велика і багата, також вченими «світової слави». Та ладу в нас нема. Прийдіть, чужинці, до нас і напишіть нам за наші гроші нашу історію!

Демонстрації, влаштовувані, щоб хизуватися самим перед собою, своїм вбранням, автами та... патріотизмом, перетворюють українську еміграцію на сліпу кишку української нації. Ніяких позитивних змін не станеться і від того, що українську еміграцію (чи американців, канадійців і т. д. українського походження) репрезентуватиме те чи інше об'єднання, незалежно від того, як воно називається — Державний фронт або Визвольний центр, бо головне в них боротьба за впливи, самовинищення під високопатріотичними гаслами, дріб'язковість... Може, справді СЗСУ-СП за силою і діяльністю опинилася на останньому місці. Навіть коли ми відійдемо, наші трупи мусять бути перешкодою на шляху російського загарбництва. А покищо й інші слабшають. До уваги слід брати ще й те, що держави, які надали притулок українським скитальцям, підпорядковують їх інтересам своєї політики, яка не завжди може відповідати прагненням нашого народу в Україні.

Мірилом добра і зла для нас мусять бути засади християнської моралі й етики. Принцип національної солідарності — один із основних законів нації і тому для СЗСУ-СП українець у його реальній дійсності за всіх умов є українець, — стверджують «Основи ідеології» Селянської Партії. Українському комуністові гетьманець мусить бути ближчим за марксиста іншого народу. І, зворотньо, для нашого монархіста український комуніст мусить бути ближчим, ніж чужий цареславець, — вимагав В. А. Доленко, прагнучи зцементувати загрожену у нас національну єдність і однодумність.

Створити на чужині Україну — річ неможлива навіть для майже напівгеніяльних провідників наймогутніших українських еміграційних партій, а самовинищувальна взаємоборотьба їх знесилоє українство.

Юр. Семенко

А. С. СІВЕРСЬКИЙ
НА 13-Й КОНВЕНЦІЇ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ США

Від 2 до 5 червня 1983 р. в Нью-Йорку відбувалася 13-та конвенція Республіканської Партії США з участю представників поневолених комунізмом народів. У конвенції брав участь голова Крайового Комітету СЗСУ — Селянської Партії в США А. С. Сіверський. Понад 400 високопоставлених республіканців, що беруть активну участь у різних ділянках громадсько-політичного життя США, та представники 30-х країн, поневолених комунізмом, обговорили також питання створеного Москвою голоду в Україні в 1932—1933 рр., відзначення цієї дати, та суспільних відносин останнього часу в СРСР.



В. А. Доленко й А. С. Сіверський (ліворуч від лідера), теперішній голови Крайового Комітету СЗСУ-СП в США та заступник голови ЦК СЗСУ-СП, в Нью-Йорку після IV-го з'їзду Селянської Партії в червні 1965 року.

ДЕМОНСТРАЦІЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ У НЬЮ-ЙОРКУ

10 липня 1983 р. в катедрі св. Павла в Нью-Йорку зібралися представники поневолених народів. Духівництво в наміренні визволення поневолених народів відправило Службу Божу.

Демонстрація, лави якої творили організовані національні групи, пройшла від катедри св. Павла по 5-й Авеню до 79-ої вулиці в Парк. Тут відбувся великий мітинг представників України, Білорусії, народів Балтики, Козакії, Румунії, Китаю, В'єтнаму, Афганістану. Від СЗСУ — Селянської Партії серед представників України були *М. П. Нешта*, *А. С. Сіверський*, *Д. І. Ярмоленко* та інші. В маніфестації брав участь президентський делегат п. *Бін Фернандес*, конгресмени *Марід Біаджін*, *Біл Грін*, відпоручник губернатора *Е. Нікас* та інші визначні громадсько-політичні діячі США. Демонстрація відбувалася під гаслом 24-ї щорічної неділі поневолених народів і відзначення 50-тиріччя голоду в Україні, що його організувала комуністична Москва в 1932—1933 рр. В цих роках від голоду померло понад сім мільйонів українських селян. Москва здійснювала свої відвічні стремління знищити український народ та його тисячелітні культурні надбання.

16 липня ц. р. в Чайнатауні Комітет поневолених народів вручив премію голові Світової антикомуністичної ліги докторові *Ку Ченкану*. На цьому прийнятті промовляли конгресмен *М. Біаджін*, представник губернатора *Маріо Комо*, інші визначні громадсько-політичні діячі. Д-р *Ку Ченкан* у своїй промові вказав на початок нової ери — доби занепаду комунізму і розвитку сил свободи. Комуністичні режими зустрічають все зростаючий внутрішній і зовнішній опір по обидвох боках залізної заслони, — сказав від. — Сили свободи об'єднуються і міцніють!

З прикрістю доводиться ствердити, що частина українських газет («Свобода», «Народня воля»), керуючись мабуть згубними конкуренційними думками, не надрукувала інформацій про цю небуденну подію. «Українські вісті» (ч. 35) подали докладний репортаж.

ДІ-а

ДОЛЯ ОДНОГО РОДУ

Із збірника «Голод 1933 р. в Україні» —

Свідчення про винищування Москвою українського селянства.

Мюнхен — 1963 р., стор. 13

Село Михайлівка (на Криворіжжі) — колись кріпацьке (власність ген. Синельникова), а за большевиків — коглосьне — в рік мого народження, 1920-й, мало біля 300 господарств. Коли восени 1941 р., вже за німецької окупації, я приїхав у Михайлівку (після повернення 1937 р. в Україну з Архангельської області, куди запроторили нашу родину, мені було небезпечно відвідати тут родичів), то майже нікого не застав із рідних. Доля деяких із них така:

СЕМЕНКО Гордій Корнійович, народжений 1863 р., мій дід по батькові, помер голодною смертю у квітні 1933 року.

ШЕВЧЕНКО, уроджена СЕМЕНКО, Мар'яна Корнійвна померла з голоду на перший день Великодня в квітні 1933 року.

СЕМЕНКО Степан Горійович, мій рідний дядько, також селянин, помер від голоду в квітні 1933 року.

СЕМЕНКО Григорій Гордійович, народжений 1894 р., який покинув село, тікаючи від колективізації в 1930 р., працював шахтарем на копальні ім. Дзержинського в Кривому Розі. Згодом був заарештований і три роки «відбував покарання» на будівництві каналу Волга—Москва.

СЕМЕНКО Сергій Гордійович, народжений 1887 р. (мій батько), заарештований восени 1929 р. і по статті 58/Х Кримінального кодексу Української ССР засланий у «поправно-друдові табори за межі України» до Півночі Росії, де й пробув (спершу на л. з. 1 в Архангельську, а згодом, від 1933 р., л. з. 4 на станції Пермислово, Плисецького району)

до середини 1937 року. 6. 2. 1944 р. був заарештований знову. Помер 13. 3. 1953 р., на дев'ятому році нового ув'язнення, в Криворізькій тюрмі.

Доля двоюрідних братів мого батька така:

СЕМЕНКО Гнат Іванович помер у в'язниці Мусіївці, камера 17, біля Кривого Рогу навесні 1933 року. Його сина СЕМЕНКА Івана Гнатовича большевицька ЧК розстріляла в рідному селі 1920 р. за те, що селяни під його проводом роззброїли «продовольчо-розверсточний» загін комуністів.

СЕМЕНКА Олександра Івановича, за відмову поступити до колгоспу, викинули серед зими 1931 року з хати, заборонивши односельчанам приймати його до себе. Син від цього простудився, втратив наслідком хвороби слух, а згодом і мову. С. О. І. працював перед війною як конюх на одній із копалень станції Мудрена, Кривий Ріг.

СЕМЕНКО Никонор Іванович помер із голоду навесні 1933 року біля села Таранова, поблизу Михайлівки, повертаючися додому з Кривого Рога, куди ходив на заробіток хліба. Це можливе тільки в «країні робітників і селян»: хлібороб іде до міста роздобути харчів!

Так большевики вигублювали українські селянські родини. Так комуністи нищили і тепер іще винищують український народ.

Такої ж приблизно долі зазнали й родичі по лінії моєї матері. Ця ж сама доля спіткала й інші родини нашого села, як і інших сіл підсоветської України.

ЧЛЕНИ СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ СВІДЧАТЬ ПРО ГОЛОД В УКРАЇНІ

20 листопада в будинку Ф. І. Бали українки Брадфорду розповіли англійським журналістам радіо і телебачення Західного Йоркширу про голод 1933 р. в Україні. В Українському клубі цього міста також відбулися виступи перед працівниками масової інформації свідків голоду. Член Крайового комітету СЗСУ-СП Ф. Селігер розповів про винищення голодом українського населення Кубані, зокрема козаків його станиці.

22 листопада Товариство сприяння Українській Гельсінській групі влаштувало в Мюнхені прес-конференцію про організований Москвою голод в Україні. Іван Гвань навів уривки з меморандуму ч. 1 Української Гельсінської групи, укладений 1976 р. в Києві, про голод 1933 р. та висловлювання Михайла Масютка, який в 1967 р. писав з ув'язнення, що в советських концтаборах чути українську мову на всіх діалектах сучасної України, а на вулицях українських міст — російську. В. Богдасевич продемонстрував фотографії вмираючих і померлих від голоду селян, навів тогочасні повідомлення західної преси про голод. Проф. М. Восленський, керівник Дослідного інституту для вивчення советської дійсності, розповів про свій переїзд вмираючою Україною в 1933 р. з Москви на Кавказ. Пані Антич прочитала спогад своєї мами, яка була присутня на прес-конференції, про голод 1933 р., пережитий нею в Таганрозі, Ю. Семенко — про винищення голодом його роду. Переписи 1897 р. в Росії й Австрії, — додав він, — подали, що на етнографічних українських землях цих двох імперій проживало 35800000 українців. В час останнього, 1979 року, перепису населення СРСР на тих же територіях зареєстровано майже ту саму кількість їх — 36489000. Число росіян за цей же період більше ніж подвоїлося — зросло з 51,8 до 137,4 мільйона. Далі він навів приклади винищування, на користь росіян, всього українського в усіх галузях підсоветського життя — в економіці, науці, мистецтві, літературі, спорті, шахах, що призводить до таких же жахливих наслідків як і голод 1933 р. Виклад цього виступу став темою інтерв'ю для російської редакції радіостанції «Deutsche Welle» (Köln). На закінчення прес-конференції виступив член Української Гельсінської групи В. Малинкович із Києва. Колективізацію здійснювали в усьому СРСР, але народоббивство було проведене лише в неросійських республіках — в Україні, на Північному Кавказі, в районах німців Поволжя. Відповідальність за цей голод несе не тільки комунізм, а й російський імперіалізм, — підкреслив М. Малинкович.

Німецькі часописи, які досить стримано повідомляють про Україну, прес-конференції відвели належне місце.

ПАНАХИДА ПО ЗАСНОВНИКОВІ УПА

У Свято-Покровській Церкві Брадфорду відслужено панахиду по засновникові Української Повстанчої Армії отаманові Т. Д. Бульбі-Боровцеві. Перед панахидою о. Михайло Хуторний з амвону відзначив патріотизм і заслуги спочилого. Після панахиди українці поділилися думками і спогадами про першого командира УПА. Збори відкрила Катерина Костенко. Ф. Бала, в якого не раз бував у Брадфорді Т. Бульба, розповів про цього свого великого знайомого.

Т. Д. Бульба-Боровець не заплутався в сітках ні польського душелова ні російського батюшки, а все життя боровся за справу визволення свого українського народу. Він був військовиком-сборником. Розпочав військові дії УПА за згодою уряду УНР, якому завжди давав звіти. Він був отаманом УПА, але не схвалював отаманії, жертвою якої сам став, коли вже створив збройну силу України, — говорить Ф. Бала. На Сумщині певний час діяли советські «партизани», заслані з Росії, кинуті з парашутами, — згадує доповідач. — Їхню діяльність припинили місцеві українці власними силами. Частину тих «партизан» відпустили в російські сніги. Але вони боялися повертатися до своїх наказодавців, бо мусіли б розповісти про правду українців, яка заперечувала й спростовувала комуністичну пропаганду та розкладала советську систему. УПА створили українські демократи власними силами. Вони героїчно воювали проти армій російських комуністів і німецьких нацистів, аж доки штаб от. Тараса Бульби не опинився під нищівним вогнем зброї своїх націоналістів. Замовчування того злочину, як і кожного іншого лиходійства, рівнозначне співучасти в ньому.

На закінчення Ф. Бала, як позитив, відзначив той факт, що тепер не тупають і не горланять у залі ті присутні, яким немила правда про дії їхньої організації.

— — —

...Одне я твердо знаю, що ми мусимо бути вірними нашим великим мученикам, які ввели Автокефалію Нашої Церкви в життя нашого народу, і віддавати їй навіть і Вселенському Патріархові ми не маємо права!

Отець І. С. Гаращенко

З листа від 25. 5. 1950 р. до Д. І. Тромси

АКТ ОБ'ЄДНАННЯ ДВОХ ЦЕРКОВНИХ ЮРИСДИКЦІЙ

*Української Автокефальної Православної Церкви
(Соборноправної)*

З Божого Благословення відбулася Церковна нарада двох Ієрархів:

Високопреосвященного Владики ГРИГОРІЯ, митрополита Української Автокефальної Православної Церкви (Соборноправної) на чужині і Високопреосвященного Владики ПЕТРА, Архiepіскопа Січеславського, Української Автокефальної Православної Церкви (Соборноправної) в Америці й Європі.

Ця нарада відбулася у катедрі Святої Покрови в Чикаго Ілліной, ЗСА, у день Вознесіння Господнього, 16-го червня 1983 року Божого.

Молячись і діючи на славу Бога і на посилення святої соборної православної віри українського народу по всьому світі, щоб прискорити визволення Християнської України з-під сучасного ворожого безбожницького трагічного поневолення, ми, смиренні ієрархи, двох вищезгаданих Українських Православних Церковних Юрисдикцій, бажаємо *об'єднати* наші церковні юрисдикції *на рівних правах в одну Українську Автокефальну Православну Церкву* (Соборноправну) в Америці й Європі.

Як і раніше, нашими ведучими основами святої УАПЦ(С) є догмати і канони Вселенських Соборів Православної Церкви і суверенні ухвали на Першому Соборі Української Автокефальної Церкви Всенародної Соборноправности, у Києві, у катедрі Святої Софії, 1921-го Християнського року, під первоієрархічним проводом православного просвітителя митрополита Києва і всієї України Архiepіскопа Василя Липківського, який зі всіма праведниками православної віри відродив і розбудував нашу Святу УАПЦ(С) не тільки у Митрополії України, але по всьому світі, де й ми нині благовістимо УАПЦ(С) у вільних країнах світу.

Це було Господнє чудо для українського народу, що відроджувачі і будівничі УАПЦ(С), як угодники Божі, у надзвичайних трагічних тиранських умовах протягом шістьох років висвятили понад три тисячі душпастирів різного сану, серед яких було 35 вищого духовництва (єпископів і архiepіскопів) для понад 3000 парафій.

І ми, як вірні і послідовні будівничі УАПЦ (С), поширюємо її по світі, щоб прискорити визволення християнської України у волелюбності і Благодаті Святого Духа.

Цей наш благословенний акт церковного об'єднання ми передаємо на розгляд нашому духівництву і віруючим для обговорення і практичного здійснення через наші певні об'єднані комісії та собори. А опісля має бути покликаний спільний Надзвичайний Собор УАПЦ(С) для вибору єдиного проводу на підставі церковних правил УАПЦ(С) для об'єднаної Української Автокефальної Православної Церкви (Соборноправної) в Америці й Європі.

Ми вірили, що Благодать Господа нашого Ісуса Христа, і любов Бога й Отця, і Причастя Святого Духа відкриє світлу дорогу всій волелюбній українській християнській нації для об'єднання всіх Українців-Християн у Святій Соборній Суверенній ВІРІ УАПЦ(С) по всьому світі, бо «У єдності сила народу, Боже нам єдність подай», як ми щиро просимо Бога. І всі наші щиросердечні молитви і діяння унаправлені, щоб прискорити визволення православної України. І щоб 1000-ліття охрищення Русі-України, яке з Божої Волі довершив Святий Рівноапостольний Князь Володимир Великий на українському Йордані-Дніпрі-Славуті 988-го року Божого, ми урочисто святкували у своїй вільній Українській Християнській Суверенній Соборній Державі.

Єднаймо і підготовляймо увесь побожний український нарід у святій соборній вірі Української Автокефальної Православної Церкви Всенародної Соборноправності, і Господь довершить наші прагнення перемогою, щоб Український Нарід був рівноправний зі всіма народами світу, і жив у любові і Благодаті Отця, і Сина, і Святого Духа, нині і повсякчас, і на віки вічні. Амінь.

Акт Об'єднання
Двох Церковних Юрисдикцій
Української Автокефальної Православної Церкви
(Соборноправної)

Підписали:

Смиренний Григорій, Митрополит Української Автокефальної Православної Церкви (Соборноправної) на чужині.

† Митрополит ГРИГОРІЙ

Смиренний Петро, Архієпископ Січеславський Української Автокефальної Православної Церкви (Соборноправної) в Америці й Європі.

† Архієпископ ПЕТРО СІЧЕСЛАВСЬКИЙ

ПОСВЯЧЕНО ПАМ'ЯТНИК МИТРОПОЛИТОВІ В. ЛИПКІВСЬКОМУ

Керівник програми вечора д-р Ю. Криволап, також керівник Будівельного комітету, просить присутніх встати й однохвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять спочилих у Бозі братів. Під жалобні звуки бандур урочисто називаються імена: Світлої пам'яті митрополит Київський і всієї України Василь Липківський, митропоолит Микола Борецький, митрополит Іван Павловський. Архiepіcкoпoпи, eпicкoпoпи (пoімeннo) дyхівництвo тa миряни, імена яких Ти, Господи, сам знаєш.

Діялося це 22 жовтня 1983 року в приміщенні Будинку культури міста Баум Брук, Нью-Джерсі, в США. Коло п'ятисот осіб взяли участь у братній трапезі напередодні посвяти пам'ятника с. п. митрополитові В. Липківському.

В числі перших виступив о. митр. Мстислав. Тяжко йому рухатися, зуб часу залишив свій слід, але голос бадьорий: «Побудову пам'ятника порушував о. Касків, який у свій час листувався з митрополитом Василем Липківським».

Просторе навітлення про УАПЦ та митр. Василя Липківського подав інж. П. Матула. Добре ознайомлений з історією УАПЦ, він належно відтворив присутнім значення митрополита *пробудителя*, його велич. Закінчив свою промову П. Матула з піднятим примірником книги проповідей митр. В. Липківського так: «Велика подяка належить с. п. О. Петрові Маєвському, що добув і зберіг цей скарб, а Братству ім. митр. В. Липківського — за видання цього дорогоцінного твору».

Зачитали привітання від кардинала Йосипа Сліпого. Потім лише називали тих, від кого надійшли привітання, серед них — Оксани Яременко, дружини покійного голови Українського православного Братства ім. митр. В. Липківського, інж. Аркадія Яременка. Якось було незвично чути широко «реклямоване» Братство в такій обстановці. А так було! Зачитувалися імена жертводавців, які подарували на будівництво пам'ятника по 1250 доларів. Першим поставлено о. митр. Мстислава, другим знову ж названо Братство ім. митр. В. Липківського, потім слідували Оксана та Аркадій Яременко, інж. М. П. Нешта, інж. А. Г. Жарський, о. Петро Маєвський, д-р Р. М. Шлега, Г. та М. Пашенко, Є. І. Явтушенко, М. Антоненко, В. Л. Бакало. Це частина людей, знаних протягом довгих бурхливих років у роботі Братства. Вірш о. Демида Бурка «Пам'яті митр. Василя Липківського», майстрено про-

деклямувала Лариса Качуровська. М. Француженко зачитав уривок із проповіді та листа митр. Василя.

Найбільш динамічним, актуальним і співзвучним думкам присутніх був виступ Андрія Олексійовича Шевченка. Сміливо, чітко, без вагань доповідач сказав: «Ми будуватимемо наше майбутнє на спадщині с. п. митр. Василя Липківського! Наші діти по школах будуть вивчати твори славного митрополита Василя, бо до вершин перемог можна дійти тільки з Його ідеєю!»

Пам'ятник побудовано!

Свідectво зрілості занотовано, хоч із затратою десятиріч часу. Всі автократи, які або привласнювали велику ідею УАПЦ для створення власного авторитету, або хоронили ту ідею ще живою й волі бажаною, покриються ганьбою історії.

На ранок 23 жовтня почався осінній дощ. Задущлива тіснота в приміщенні церкви. Хор із 27 співаків під керівництвом молодого диригента (вуса як у композитора К. Стеценка, щось надзвичайно!) — архидиякон о. Володимир Поліщук своїм співом і милим виразом обличчя був оздобою всім панотцям, а їх там більше десяти. Проповідь говорив о. митр. Мстислав. Він похвалився, що бачив в життю с. п. митр. Василя, відчував і подивлявся у ньому поєднання любови, мудрости, працьовитости та нестримности до дій для добра українського народу!

Додамо: невірно позначати дію митр. Василя з 1921 року — він діяв усе своє життя в усіх умовах.

Процесія під зливою дощу зупинилася коло пам'ятника. Зняли заслону. І постать із бронзи піднятою рукою показує шлях на Україну!

Неподалеку спочиває тіло світлої пам'яті о. Петра Маєвського, який 1957 року, на установчих зборах Братства ім. митр. В. Липківського, сказав: «Маємо створити маяк, щоб покоління, які йтимуть за нами, знали де шукати основ всенародньої соборноправности!»

Маяк прийдешнім поколінням створено, як у формі пам'ятника так і в друкованому слові пера митр. Василя Липківського та його сучасників великої ідеї.

Зворушливі зустрічі між учасниками пам'ятного дня: сестра П. Завертайло щиро рада нас там бачити. Ще з 1945 року не перервана нитка зв'язку: тут брат М. П. Нешта, інж. А. Г. Жарський, арх. о. Володимир Поліщук, таборових буднів знайомий, бр. Т. М. Кохно з дружиною, бр. В. З. Семітко, сестра М. Ядечко, д-р Р. М. Шлеґа, В. К. Карпенко, бр. М. Антоненко. Тепер знайо-

мимося з от. Лютим-Лютенком, а також із милою панею Ларисою Качуровською.

Хотілося всіх обняти й сказати слова радості: *правда перемогла!*

Пам'ятник стоїть, осв'ячений народом! Дороговказ ідеї всенародньої соборноправности, без власників влади! Нехай будуть всечесні отці, народом покликані до служіння в храмах УАПЦ в любові й дружбі!

В. ШЕВЧЕНКО

М. КОВШУН

НЕСПЛАЧЕНИЙ БОРТ

(Закінчення з попереднього числа «Української землі»)

Року 1969 в кількох числах щоденника «Свобода» надрукована була розвідка богослова о. Семена Гаюка, на тему «Дещо з історії УАПЦ» з підзаголовком «Конечні зауваження до одних 'Спогадів'». У цій розвідці Автор на підставі історичних фактів Вселенських Соборів Православної Церкви та діянь Апостольських часів довів про абсолютну *канонічність і благодатність УАПЦ*, відродженої 1921 р. Читаючи цю розвідку, з жалем набігає думка, чому з такими об'єктивними поглядами не виступив Автор або хтось авторитетний інший тридцять років тому, в 1947 році. Може б такі розсудливі статті пригасили б гарячі голови Єпископату в 1942 року і на сьогодні б українське православне суспільство мало б одну об'єднану УАПЦ. Та, дочитавши до кінця цю розвідку, нажаль, знову спадає на душу розчарування перед передбаченим великим — *але*. Усе в Автора йшло добре, доки Він провадив полемічний бій проти о. Сагайдаківського, що по-московському всіляко оклепував у *неканонічності і еретицтві УАПЦ*. А коли Автор, о. С. Гаюк, дійшов до 1947 року, то ідейна спрямованість його розвідки в обороні УАПЦ десь зникла, як джерельний струмок у пісок, бо ролю о. Сагайдаківського в поборюванні УАПЦ перебрала на себе з Єпископатом Синодальна УАПЦ формація з 1942 року і не тільки в полеміці, а в самій практиці з анатемами, відлучення і пересвятою включно. Тут в о. Гаюка не вистачило дослідницької об'єктивності.

Так і зблизилося українське православне громадянство з кількома юрисдикціями й УАПЦ до історичної дати *шістдесятиріччя відродження УАПЦ*. А з-за обрію вже прозирає й інша видатна дата в історії українського народу — *тисячоліття хрещення України-Руси*. З чим і як зустрінуть цю дату православні українці?

СЗСУ — Селянська Партія — в українській пресі

БЛАГАЛИ НЕБА СПРАВЕДЛИВОСТИ,
БО НА ЗЕМЛІ ЇЇ НЕМА

«Свобода», четвер, 18. квітня, 1946 р. Нью-Йорк

Історія табору в Герсфельді починається ще з Ваймару, де група українців, бувших советських громадян, визнала себе за політичних емігрантів і відверто вирішила не повертатись до советської України. Ще з Ваймару починається переслідування цієї групи советчиками. Це місто мали зайняти частини червоної армії й тому в червні 1945 року прийшлося всім тікати до міста Герсфельду, де на терені одної цегельні засновано український табір і в ньому приміщено до 400 чоловіка. Представники цього табору рішуче виступили проти советського режиму і відкрито заявили, що вони бувші піддані Советського Союзу, але назад на «родіну» не збираються повертатися. Над табором увесь час маяв жовто-блакитний прапор, показуючи всім, хто там живе.

Табір відвідав одного разу ген. Голіков (голова советської комісії по репатріяції). Видко, що йому не дуже сподобався табір, бо після його візити спроба спровокувати українців перед американською владою настільки посилилася, що американці мусіли вивезти табір до місцевости Герфа і взяти його під свою опіку. Надійшла зима. Через погані житлові умови табір знову перевезено до Герсфельду до загального табору УНРРА. Ще в Герфі українці перейшли мішану (советсько-американську) репатріяційну комісію. Всіх особисто допитувано і відповіді їх запротокольовано. По цьому отримали всі посвідки, що вони є всі українцями-бездержавниками.

В початках 1946 року переслідування цих українців з боку советчиків знову відновилися. Воно й не дивно. Для прикладу гляньмо тільки в життєписи кількох осіб.

Адвокат Доленко в 1926 р., як лідер українських кіл і голова Харківської Церковної Краєвої Ради, був засуджений на три роки

в Суздальський політичний ізолятор. В 1928 р., як лідер Селянської Партії, засуджений на 5 років соловецьких таборів (тоді засуджено 70 українців). В 1931—32 році, на процесі Спілки Визволення України був він засуджений на 10 років каторжних робіт на Біломорському каналі. Разом по советських концентраках прийшлося йому висидіти сім років. Тепер Доленко є головою проводу Української Громадськості (нової східньоукраїнської еміграції).

Громадянин Гаращенко, бувший заступник голови Всеукраїнської Православної Ради в Києві, зліквідованої більшовиками в 1937 році, тепер є головою Церковної Комісії Всеукраїнської Громадськості на еміграції.

Громадянин Ветухов, тепер заступник голови Українського Центрального Допомогового Комітету, на еміграції. Доцент історії, публіцист. Серед інших громадян є десятки інженерів, педагогів, правників і старшин армії УНР. Групу таких людей, звичайно, советчики будуть переслідувати, поки не знищать їх тут, або не вивезуть для знищення «на рідину».

Тепер перейдемо до подій, що трапилися за останній час. Дня 26-го лютого 1946 року до табору прибули американські і советські старшини і домагалися списків українців, від директора УНРРА табору, п. Шортгозе (полковник, англієць). Вони отримали картотеку і почали її детально досліджувати. Представника від українців, п. Бульбенка, попросили вийти з приміщення. Щоб не викликати схвильовання серед приміщених у таборі, влаштовано кіно-сеанс, який тягнувся 4 і пів години, тобто так довго, доки советські старшини не переписали собі списку 120 мешканців табору, щоб можна їх легше переслідувати на терені Німеччини, а головне, щоб тероризувати і знищити їхніх рідних і близьких там, в Україні.

Коли на другий день стало всім відомо про відвідини советських старшин, вислано писемно протест до губернатора і до військового командування через директора УНРРА, п. Шортгозе.

Більше як через місяць, бо 25-го березня 1946 року, о годині 10-й ранку, у двір табору в'їхало п'ять вантажних авт і декілька легкових, озброєних американськими вояками, яких нараховано 130 душ під командою американського старшини Фіцмана. Вояки окружили будинок і табір. Всіх людей загнано до кімнати і заборонено виходити. Фіцман і Шортгозе з перекладачем в супроводі вояків обходили кімнати і перевіряли документи, шукаючи кожного в списку, який американці привезли з собою. Наголовок списку такий: «Список українців-бездержавників, які за постановами Ялтинської конференції мусять бути передані советам». Спи-

сок був зладжений англійською мовою. Людей вибрано без ніяких пояснень зі сторони американців. Представника українців не допущено. Жертви з речами мусіли пакуватися до авт. Хто ставив опір, того били прикладами на приказ Фіцмана. При цьому був побитий найбільше Яків Задерій, 50 літ життя, якого в неприємному стані, вивезено до лікарні. Від нервового потрясіння він частково стратив зір. Його сини Андрій і Василь були важко побиті. На очах усіх побито важко Андрія Міняйла, котрий кричав, що ліпше вмирати від американської кулі, ніж бути замордованим «на родині».

Спочатку мешканці табору думали, що це є чергова ревізія для боротьби зі спекуляцією, але коли побачили, що тягнуть людей до машин, люди тікали до кімнат і голосно протестували, збираючися на першому поверсі. На протест всього натовпу старшини відкликали вояків і запросили українців в двір на віче. В цей момент в'їхала на подвір'я бронемашина і стала проти натовпу. Одночасно приїхав якийсь старшина російсько-американського зв'язку п. Мороз, який говорив ломаною українською мовою. Американські представники говорили різне: 1. декого мають вивезти на перевірку до американської комісії; 2. перевезти до іншого табору, або що інше. Всі запевняли, що вони є друзі українців і не будуть видавати їх советам. В цей час ті, що були в місті, бачили кілька советських авт біля штабу 7-го полку, а одно авто підїздило навіть до самого табору. Після цього віча директор табору закликав усіх піти обідати. Українці вислали делегацію з трьох осіб до директора Шортгозе, яка надала писемний протест. У протесті було сказано, що українці не мають нічого до говорення з советами і тому жадають заперестати яких-будь спроб видавати українців советам, при чому покликалися на Атлантийську Хартію і на всі інші міжнародні заяви й запевнення.

Командант Шортгозе сказав, що це для нього також несподіванка і висловив надію, що цього більше не буде. Та 26 березня приїхала американська комісія без вояків. Старшина Мороз прочитав список людей і зажадав виявлення дезертирів червоної армії, даліше воєннопонелених і таких, що служили в інших арміях. А такими мали бути всі описані. Та якось виторгували лише 64 і ці мусіли підписати картки. Дня 28 березня з'явилася американська комісія і заявила, що зі списку 64 особи вона забере 9 душ і буде їх домагатися, але всі 64 особи мають негайно збиратися до перевірки. Українські представники табору заявили, що хай комісія шукає тих 9 осіб і арештують у таборі, але всі 64 не підуть. Тоді на подвір'ї в'їхало чотири танки, наставивши на буди-

нок кулемети, потім приїхав відділ війська, яке оточило будинок і почало ломатися в двері. Українці позакладали двері шафами і чим могли і зібралися на поверсі. Американці розбили ці барикади і ввірвалися до коридору. Українці счинили страшний крик, що потривав дві з половиною годин. Люди збилися в один клубок і трималися один одного. Вояки приступили до товпи і почалася жахлива метушня. Людей били, тратували, виривали по одному. З коридору перенеслася боротьба до кімнат, але в кінці останній опір зламано, більшу частину людей виведено до авт, але і на авта не сідали люди добровільно. Жінок до авт не саджали, а відпихали до будинку. В кожному авті було стільки вояків, скільки посаджених силою людей. Коли українців вивезли до табору німецьких военнополонених, тут повторилася боротьба з німецькими нацистами. Ця боротьба тривала від обіду до вечора. Оставшим у таборі позабирали всі речі з кишень і оточили табір вартою. Ввечері дали попоїсти хліба й зупи, але ніхто не міг їсти зі страху.

Так просиділи люди цілу ніч до 10 години ранку. Тоді приїхали два советські старшини, а пізніше американські вояки. Їм удалося викликати з табору 43 особи. Були між цими людьми й такі, які випадково прийшли з міста в табір. Отака совєсько-американська комісія допитувала таборових мешканців головно про те, де вони були до 1-го вересня 1939 року і що робили в Німеччині, і т. д. Дехто з українців відповідав лише на питання американського старшини, старші українці відповідали, що вони громадяни УНР, а не УССР. Провірених не допускали назад до гурту, а садовили окремо. Хто пройшов цю спільну комісію, такого пускали до українського табору. Так перевірили 43 особи, з них 6 душ затримано, решту випущено.

Після цього, як від'їхала комісія, в таборовій церкві відправлена була Служба Божа і люди на колінах благали в небі справедливості для себе, бо на землі її нема. Американське командування зажадало щоб наступного дня з'явилися перед комісією решта українців, інакше знову закличуть військо. Українці вирішили, що ті, які є ще в таборі, з'являться, а ті, що їх нема, придуть пізніше, тобто 1-го квітня. Опиратися далше не було вже сили. Що далше там сталося, ще не відомо, але й це показує, яку роботу ведуть советчики і як американці помагають їм у роботі.

ГЕТЬ ВІД МОСКВИ І ВАТИКАНУ!

Уже здавна українську пресу запруджують дивні статті. З одного боку їх автори до нестями розхвалюють запізнілий заклик комуніста до своїх однопартійців «Геть від Москви!», а з другого — молитовно благають бути покірним такому ж чужому і ворожому до українства, як і Москва, релігійному центрові, і не проголошувати «Геть від Ватикану!» Вихвалюють заклик у порожнечу комуніста й одночасно заперечують діяльність Спілки Визволення України, широкого нелегального руху спротиву комуністичній владі тих діячів, що були або рушіями або активними здійснювачами гасел Української Національної Революції. С. Єфремов і сотні його однодумців були в перших лавах національно-патріотичних борців за Україну. А як тільки її окупувала за допомогою українських комуністів Москва, вони ніби примирилися з новим поневоленням і стали, мовляв, благоденствувати, настала тиша, гладь і Божа благодать. Аргументується це здогадами людей, непричетних до українського національного руху спротиву, які справді могли не знати про його існування і діяльність у підпіллі.

Наталія Павлушкова, рідна сестра розстріляного комуністами організатора СУМ, племінниця професора Єфремова не раз уже спростовувала хибну тезу про створення СВУ советською агентурою.

В. А. Доленко, співзасновник СВУ, який не був на процесі лише тому, що відбував покарання за створення Української Мужичої Партії (див. збірник «Пам'яті В. А. Доленка», Мюнхен — 1975), хоч прізвище його згадувалося на ньому не раз, називав роздумування противників СВУ балаканиною Афанасій Івановичів і Пульхерій Іванівних, відомих своєю «мудрістю» типів Гоголя. Адже навіть у камері советської в'язниці, — говорить В. А. Доленко, — однодумці зближуються для спільної дії. В концепцію служак чужого — німецького нацизму, Папи Римського, Соціалістичного Інтернаціоналу — не вкладається боротьба національно-патріотичного православного українства проти комунізму й католицизму тих, хто створив Українську Автокефальну Православну Церкву в 1921 році, а згодом СВУ, тому вони й покликаються не на Наталію Павлушкову, В. А. Доленка і подібних, а на тих, хто чув дзвін, та не знає де він, повторюють те, як говорять у народі, що одна баба сказала.

Пишучи це, маємо на увазі деякі статті у Вашому часописі «Наш голос».

Юр. Семенко

Заввага: Автор не звернув уваги, що саме тепер іде боротьба українських католиків проти промовсковської лінії ватиканських політиків. («Наш голос», ч. 9, вересень 1976 р.).

«Туркало — московські запродавці 'ГПУ-КГБ'» — оце є 48 сторінкова брошура великого формату, видання Спілки Визволення України. Це є на інж. Костя Туркала за його писання, що СВУ не існувала. І є також аж дві відбитки наголовків нашого місячника «Наш Голос», де З. Я. писав, що СВУ створив Меленевський на поручення Дзержинського. Ця версія дуже непевна і «НГ» подав її в скороченні для вияснення як то було з існуванням СВУ. І вже у вересневім числі редактор «НГ» помістив як реакцію на З. Я. ствердження Юр. Семенка, що співзаслownиком (разом з іншими українськими патріотами) був В. А. Доленко. І на цім ми мали б стати, а Коваль із СВУ мав би нам подякувати за поміч у виясненні.

СВУ ОХОПИЛА ВСЮ ВЕЛИКУ УКРАЇНУ

З доповіді В. А. Доленка на 2-му з'їзді СЗСУ
в Новому Ульмі на Дунаї 26. 3. 1950 р.
Збірник «Пам'яті В. А. Доленка», стор. 249

В 1923 р. «Шістка» була перетворена в Українську Мужичу (Селянську) Партію з демократичною програмою, яку в «Правді» (18. 6. 1927 р.) піддав критиці советський історик проф. М. Покровський. В квітні 1926 р. в Харкові відбулася конференція членів комітету Селянської Партії з С. О. Єфремовим, на якій було ухвалено перенести політичний центр до старої столиці України Києва і розпочати політичну діяльність загальнонаціонального масштабу.

«До речі, так постала Спілка Визволення України, яка замінила собою Братство Української Державности. Дехто ладен думати, що СВУ — це большевицький блеф, придуманий для знищення українських національних кадрів. Таке тлумачення історичних подій характерне для наших політичних Пульхерій Іванівних і Афанасіїв Івановичів, — підкреслив В. А. Доленко. — СВУ з червня 1926 р. по вересень 1929 р. охопила усю так звану петлюрівську, республіканську інтелігенцію по всій Великій Україні, а також і селянство, що за часів НЕП-у сильно економічно укріпилося, а за час з 1917 р., тобто за час Української Національної Революції і війни, а потім і окупації здорово виросло в своїй національній і політичній свідомості. Може бути правдою, що боль-

шевики, перелякавшись цього великого національного руху, який виник у всіх ділянках — в освіті, мистецтві, кооперації, церкві і побудований великою свідомістю й активністю селянства і селянської молоді, що організувалася в СУМ для боротьби, вирішили дати цьому національному рухові бій, для чого підмінували провокаційно політичний рух, очолений СВУ, військовим сектором, ніби керованим емісарами з-за кордону».

ІДЕАЛ МУЖИЧОЇ ПАРТІЇ І СВУ — НАЦІОНАЛЬНА ДЕРЖАВА

Тим часом у Харкові (і поза ним — на Слобожанщині) від 1923 р. діяла т. зв. «Мужича Партія». (Таку назву організації дав, мабуть любитель ляпідарної фрази щирий симпатик і заступник селянства, харківський адвокат Володимир Андрійович Доленко). Рештки цієї організації після частинного викриття її органами ГПУ, очевидно вплились у Спілку Визволення України (СВУ), засновану на базі згаданого БУД-у після убивства св. п. Симона Петлюри.

Мені не були відомі ближчі завдання цих організацій. Для мене було досить лише їх назов та хоча б прізвищ деякого з відомих українських діячів серед їх учасників, щоб я поставився до них цілком позитивно. Це хоча б тому, що тоді до певної міри ще вірилось в ідейність та спроможність західньої демократії (про повалення зміцнілого большевицького режиму власними силами тоді вже не доводилось говорити). І коли одного разу пара моїх добрих приятелів — студентів — заговорили зі мною про маленьке таємне зібрання, я охоче взяв у ньому участь і навіть дав можливість відбутися йому і надалі відбувати такі зібрання в помешканні студентки університету — моєї майбутньої дружини — на одній з окраїн міста. То було (якщо можна покладатись на пам'ять, бо будь-яких записів не провадилось і не рекомендувалось провадити) десь на початку 1924 р. З цього можна робити висновки, що наша студентська група належала до «Мужичої Партії», чого ми тоді навіть не знали, а, належачи до цієї «партії», ми пізніше, очевидно, механічно, стали членами СВУ.

«Мужича Партія» так само, як і пізніше СВУ, «учила» нас не втрачати віри й надії на здійснення нашого національного ідеалу — своєї національної держави, але для того не сидіти склавши руки і виглядати з моря погоди, а працювати в межах легальних можливостей; вчитися в школах, вчитися на роботі, вчитися ке-

рувати державою на всіх різноманітних ділянках життя народу. Таку пораду, мовляв, дає нам наш уряд, що є на еміграції. І ми з повною свідомістю сприймали ці добрі поради, як єдино доцільні в тих невідрадних умовах. Повідомлення, що на еміграції оформилась політична організація гетьмансько-монархістичного напрямку, а в Галичині діє т. зв. Українська Військова Організація (УВО) з тенденціями перетворитись на антагоніста всьому демократичному в українському політичному світі, ми розцінювали як явища негативні. Бо ми усвідомлювали, що на тлі радикальних змін, що їх внесла революція в усі ділянки життя, а в тому — й у психологію людности, відповідальні люди не можуть поважно говорити про реставраторський гетьманат чи націоналістичні крайності.

Периферія «Мужичої Партії» — СВУ будувалась за принципом «п'ятірок». В цілях конспірації кожна окрема п'ятірка, як і кожний окремий її член, не мали персонального контакту з іншими аналогічними гуртками та навіть не були поінформовані про приналежність до організації своїх ближчих товаришів. Ніхто з учасників «п'ятірок» не знав персонального складу центру організації. Лише одна людина з того центру контактувалась з нами і провадила з нами освідомну працю. Тією людиною для нашої «п'ятірки» був старий український національний діяч, колишній член УСДРП В. І. Лещенко, що загинув у Катеринославі 1942 р. з рук ГЕСТАПО.

Моя «п'ятірка», що з її учілілих членів на еміграції є інженери І. М. та Ю. М., в тяжкий час «соціалістичного наступу», що був одноразово й наступом на все, що було українське і що ще недавно толерувалось і навіть заохочувалось комуністичною партією, — розповзалась по території «необ'ятной советской родини».

Іван Піддубний «Слідами життя». Спогади і думки». Вінніпег, 1969 р., стор. 208—209.

ОРГАНІЗОВАНА ГРОМАДСЬКІСТЬ

(Доленківщина)

Сурогат суцільної програми створив на початках німецької окупації в Харкові амбітний адвокат В. А. Доленко, вихованець передреволюційних років, колишній советський політв'язень. Постулятом цієї аморфної програми були: тиша, спокій, громадський порядок. Завдання приблизно такі, які мали дореволюційні зем-

ства — впорядкувати місцеві магістратно-комунальні потреби, дбаючи за розвиток початкової освіти, кооперацію, транспорт, охорону здоров'я, постачання для населення, церкву, службу порядку. Жадної політичної плятформи ця програма не мала. Своім духово-політичним наставленням коріння її сягали ретроградно до доби феудалізму, або первісного патріярхату. Сюди належало кілька десятків дореволюційної української інтелігенції на рівні найвищих аспірацій — Українська Церква, «Просвіта», школа і кооперація. До аспірацій і плятформи ОУН ставилися з недовірою і застереженням. Але від цієї аморфної програми невдовзі відійшли навіть інтелігентні особи з передреволюційного виховання: адвокат П. Семененко, проф. М. Ф. Стратієнко, проф. М. О. Ветухів, письменник О. Варавва і все гроно письменників і журналістів. Ідеалом духотворця програми — В. Доленка було — у «добі жорстокої, як вовчиця» (О. Ольжич) відновити стару «Мужичу партію».

(П. Т. Байбак «У сорокову річницю вимаршу українських націоналістів в Україну». «Свобода» ч. 168/1981 р.).

*В. А. Доленко — співречник сумління
та ідеї Наддніпрянщини*

За літописними записами та переданнями св. апостол Андрій Первозваний під час своєї місійної мандрівки на світанку нашої доби побував на київських горах над Дніпром та залишив своє пророцтво, що тут буде існувати святе місто.

Так воно в історії нашого народу і вітчизни сталося. Мабуть з того життєтворчого пророцтва і зацпилася у нашому народі традиція і культ свята Андрія. По асоціації цього культу мені залишилися глибоко у пам'яті чини і подвиги визначних українців нашого століття, що мали ім'я Андрій.

Це насамперед патріарх Галицької Волости, св. пам'яті Митрополит граф А. Шептицький. Як сьогодні бачу те, що було 38 років тому у старокняжому Львові, у Свято-юрській приймальні-палаті, у день надвечір'я св. Андрія.

Як висловився пізніше у сердечній бесіді з нами Владиці конче кортіло зустрітися і поговорити з Дніпром, а історична okazія була перед лицем дійсності, бо українське одвічне перекотиполе несло сотні тисяч вигнанців зі Сходу на Захід. Для Митрополита була підготована репрезентація братів обох берегів Дніпра, переважно з Київщини, Харківщини, Полтавщини, у складі 13—15

осіб. То були співречники сумління та ідеї Наддніпрянщини — адвокат В.А. Доленко, проф. М. О. Ветухів, проф. В. В. Дубровський, проф. О. І. Попов, проф. С. А. Бервицький, кооператор — А. І. Яременко, о. І. С. Гаращенко. Всі вони сьогодні вже не живуть.

У шанобливій напрузі недовго ми чекали на Митрополита. З бічних дверей монах вивіз духовного велетня у колясці. Владика зупинився біля кожного, запитував яке в нього прізвисько і звідкіля він, та кожного з нас вітав потисненням руки. Нікому з нас не дозволив, щоб хтось з нас поцілував його в руку.

(П. Байбак «З печаттю їхнього духа». «Свобода» ч. 235/12. 12. 1981 р.).

СПРАВИ УНР

Резолюція політичних організацій, партій та Громадського сектору УНРади в присутності середовища з-поза УНРади — ОУНз, УРДП під проводом д-ра М. Воскобійника та УНДО — схвалена 22 травня 1976 р. на їх нараді, скликаній Президією УНРади:

«Нарада приймає Заяву ОУНз, УРДП під проводом д-ра М. Воскобійника і УНДО та включає її як складову частину платформи консолідації, яку підписали середовища УНРади жовтня 1975 р. і яку середовища ОУНз, УРДП під проводом д-ра М. Воскобійника і УНДО підтримують».

Нью-Йорк 22 травня 1976.

Цю резолюцію підписали: Голова УНРади — Іван Кедрин Рудницький,

За партії:

ОУН — Зенон Городиський

ОУНз — Роман Борковський

УНДО — Дмитро Кузик, Євген Перейма і (пізніше) Олекса Яворський

УНДС — Іван Шабельський

УРДП (під проводом д-ра М. Воскобійника) — А. Гудовський

СЗСУ-СП — Д. Мельник

Громадський сектор УНРади — Віктор Роєнко

Представники Ради Професійних Товариств, як гості і спостерігачі — Ст. Ворох, Ев. Федоренко і Олег Волянський.

М. ЛІВИЦЬКИЙ — ДО ДІМІСІЇ, ПОСАДУ ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТА — СКАСУВАТИ!

Як подали «Українські вісті» з Детройту в ч. 33/34, листопад 1978 р., в м. Нью-Йорку відбулося засідання ЦК СЗСУ-СП, на якому брав участь також прибулий на III з'їзд СКВУ п. Ю. Семенко — голова ЦК СЗСУ-СП. На тім засіданні було вирішено вимагати видалення М. Лівичького з Державного Центру УНР в екзилі за те, що він, в числі інших порушень, самочинно проголосив себе досмертним президентом.

Також на тім засіданні було вирішено вимагати скасування посади віцепрезидента УНР в екзилі, бо та посада була свого часу створена тільки для того, щоб возвеличувати «вождя» одної партії, а тепер ту посаду займає людина, яка в своєму минулому є скомпромітована, — так писалося в повідомленні газети.

(«Наше слово», орган Т-ва сприяння УНР у Ковентрі, ч. 10/1979 р.).

ЧИ СКВУ ВИКОНУЄ СВОЇ ФУНКЦІЇ?

Демократичний табір мусить уважно дивитися за рухами різних маніпулянтів. *Лист, якого написав до СКВУ пан Микола Степаненко, віце-президент ДЦ УНР в екзилі, то дійсно вершок цинізму, чи може ще чогось?* Пан Степаненко Микола вніс прохання, щоб його прийняти в члени СКВУ, як репрезентанта людей «з академічними дипломатами». Важко повірити, що хтось з «академічним дипломом» може такого листа підписати. Але світ є такий, яким він є!!!

(«Наш голос» ч. 6/1983, стор. 103).

ПРО ТАК ЗВАНУ VIII СЕСІЮ УНРАДИ

«Кому воно в пригоді? — Комедія та й годі!» цими словами з українського жартівливого вірша можна було б сказати про 8-му сесію Української Національної Ради, що проходила 14—16 червня 1979 р. в Мюнхені. На сесії було 49 управнених до голосування.

Фракції УСП бракувало однієї особи, щоб обсадити три призначені їй місця. Також УНДО мало лише двох членів, бо д-р В. Федорончук не прибув на сесію на знак протесту проти самочинного попереднього «розпуску» УНРади та порушення Тимчасового

закону ДЦ УНР М. Лівницьким, який сам себе проголосив довічним президентом. Провід Українських Націоналістів відмовився послати на сесію своїх представників, передбачаючи її склад і перебіг.

У квітні 1945 р. В. Доленко вимагав на засіданні Уряду УНР створити передпарлямент. Згодом за критику він був завішений у правах члена цього передпарляменту — УНРади. Тепер його СЗСУ — Селянську Партію повністю всю «завісили» — не запросили на сесію. Ю. Семенко запитав можновладців ДЦ УНР про причини такого свавілля, нагадавши, що очолювана ним Селянська Партія ніде ніколи і нікому не повідомляла про свій вихід із УНРади.

Господарі УНРади на проведеній ними сесії повторювали давно вже і не раз ними сказане про те, що вони несхибно провадять українську визвольну політику, твердили, що опозиційно наставлені до них є розбивацькими групами і як далекі від української державности не повинні мати вступу до УНРади. Пустопорожні балачки і зустрічі з подібними до себе М. Лівницький і його камарилья видавали за визвольну політику! Теперішня незацікавленість демократичного сектору української еміграції, прихильників ідеї Української Народньої Республіки, зокрема української молоді до такої «політики» «державного центру», відсутність привітань від СКВУ, УККА, КУК та інших репрезентативних українських організацій не змогли заповнити добрі побажання окремих осіб та представників бездіяльних або існуючих лише на папері товариств. Люди, які поза собою і чаркою нічого не спроможні бачити, не можуть бути провідниками української еміграції, яка справді має важливі завдання.

Слушні критичні зауваження Ф. Кордуби, Химича, нарікання інших на безперспективність такої діяльності були заглушені. Бабицький сказав, що в Англії не відчувалася криза в УНРаді, бо тут діє Товариство сприяння УНРаді. А чи воно справляється з завданнями, які стоять перед українськими політичними емігрантами?

Тепер криз в УНРаді не буде! — раділи на сесії горілчані брати президента.

Нарікав якимось «Український селянин», що Українська Національна Рада є насправді напівукраїнською, напівнаціональною і напіврадою. Тепер і це «пів» зменшилося...

(«Українські вісті» ч. 32/1979 р.).

ДІЯЧІ СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ — ЗАХИСНИКИ ІДЕЇ УНР

М. Бек: «Панство Ф. Бала — непересічні люди»

Голова Головної Управи Прихильників Української Народної Республіки д-р Маруся Бек відбула кілька подорожей по США, Канаді й Англії. Вона зустрічалася з українцями, які стоять на позиціях УНР, але не погоджуються з «заведенням диктатури в Державному Центрі, з загарбанням влади однією партією на XIII конгресі УККА і з зростаючим роздором у нашому релігійному житті» («Трибуна» ч. 7). В Ковентрі з нею зустрілися і провели наради члени Товариства прихильників УНР Ульяна Андрущенко з Дарбі, Яків Стеценко, голова крайового Т-ва, Михайло Шевченко, Г. Кайдан, М. Іванчук, І. Петренко з Дюзбер, Нестір Білий з Лецьворту та інші.

У своїй нотатці «Моя подорож в Англії», надрукованій в органі Ради Прихильників УНР «Трибуні» ч. 7/81, стор. 18—22 («Trybuna» 600 — 8th Street S. E. Minneapolis, MN 55414, USA), д-р М. Бек тепло згадує про палких захисників ідеї УНР, діячів Селянської Партії п. І. Дейнеку, члена ЦК СЗСУ-СП Ф. І. Балу:

Пан І. Петренко гостинно прийняв нас у своєму домі. Потім ми ще більше підкріпилися смачною вечерею в домі знайомої пані, а вкінці поїхали до Брадфорду, до дому панства Ф. Балів: непересічних людей; непересічних не тільки своїх ростом, але й своєю безпосередністю, своєю бадьорістю та силою духа. Коли я тільки глянула на Ф. Балу, то зразу й подумала: от такими мусіли бути наші історичні козаки, яких зродили широкі, буйні українські степи.

В домі панства Балів я запізнала голову, п. І. Дейнека та інших членів, з якими відбулася широка дискусія на основі мого і їхнього звіту на тему праці та поступу в наших організаційних клітинах. Немало часу й уваги ми присвятили наболілим справам, пов'язаним із нашим українським життям. Після того гостинні господарі подали перекуску та забезпечили нічліг, але розмови ще довго тягнулися до пізньої, пізньої ночі. На другий день ранком ми вирушили в поворотну дорогу до Ковентрі, нерадомо прощаючись із такими милими та добродушними українськими людьми.

Я від'їхала від них підбадьорена, піднесена, бо пізнала людей,



Д-р М. Бек і Ф. Бала

які свідомі своєї цілі і які наполегливо і невідступно прямують до неї. З такими можна виграти не тільки один бій, але й цілу війну за досягнення мети Ради Прихильників Української Народної Республіки!

ПОЖВАВИТИ БОРОТЬБУ ЗА ПРАВА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

(Пленум Крайового комітету СЗСУ-СП в Англії)

15—16 жовтня 1982 року в Брадфордї відбувся пленум Крайового комітету СЗСУ — Селянської партії в Англії. В роботі пленуму взяли участь прибулі з Мюнхену голова ЦК СЗСУ-СП Ю. Семенко і голова КК СЗСУ-СП в Німеччині В. Огородник. Учасників наради привітав від Головної управи Ради прихильників і Управи Товариства прихильників Української Народної Республіки у Великобританії п. Петренко.

Члени КК СЗСУ-СП Ф. І. Бала, І. А. Дейнека, С. С. Коротченко, П. О. Клішун, М. В. Кривенко, Ф. С. Селігер та прибулі з жалем ствердили застій у власній діяльності, що є наслідком збайдужіння всіх партій української еміграції до боротьби українського народу за свої права і свободу в Україні. Українські партії, які створили УНРаду і були складовими частинами Державного Центру УНР, опинилися перед фактом знеславлення і знищення ДЦ УНР паном М. Лівичьким, який самочинно проголосив себе досмертним провідником того сектора еміграції, який до того об'єднувався на позиціях визнання і боротьби за ідеї Української Народної Республіки. Попередні поборювання СЗСУ-Селянської партії всіма середовищами, яке завершилося вилученням В. А. Доленка, одного з засновників ДЦ УНР з УНРади, тепер перетворилося на загальне взамовинищення. Воно набрало потворних форм і призвело до розколів й ослаблення українських партій, навіть цілковитого припинення їхньої діяльності проти комунізації, русифікації — поневолення нашого народу на Батьківщині.

Учасники пленуму Крайового комітету СЗСУ — Селянської партії в Англії висловилися за потребу докласти всіх зусиль для наведення правопорядку, взаємопошани, співпраці українських діячів, партій і організацій на чужині. Вони, крім того, звернулися до своїх однодумців і прихильників із закликом відновити видання органу ЦК СЗСУ — Селянської партії журналу *Українська земля*.

В неділю, 17. 10., учасники пленуму КК СЗСУ-СП, серед яких

є вірні УАПЦ Соборноправної, були на Службі Божій храмового свята парафії Святої Покрови УАПЦ (Синодальної) міста Брадфорду. Після Богослужіння, наступного концерту й спільного обіду відбулася зустріч української громади Брадфорду з гостями. Зустріч організувала Управа Товариства прихильників УНР. Гостей представив коротким словом п. Петренко.

24. 10. Ю. Семенко виступив з доповіддю також серед українців міста Олдгам.

(«Українські вісті», ч. 49/19. 12. 1982 р.).

ЗУСТРІЧ ГРОМАДИ БРАДФОРДУ З ГОСТЯМИ

17 жовтня ц. р., по закінченні програми Храмового Свята Св. Покрови у Брадфорді відбулася зустріч громади з Ю. Семенком і В. Огородником. Поскільки вони є активні громадські, церковні і політичні діячі, Товариство Прихильників УНР у Брадфорді вирішило організувати таку зустріч, на якій громада мала б можливість почути від гостей про життя українців у Німеччині і взагалі про громадське життя українців у діаспорі.

У своїй книзі «Пам'яті В. А. Доленка» виданій Селянською Партією, написано: «...постарів, не порозумнішав, залишився злобливим і неохайним в аргументації, витративши всі свої сили в боротьбі за здобуття становища президента УНР, інший диригент української еміграційної політики, якого ген. дійової армії УНР О. Вишнівський назвав пігмеем духа». Це так писав Ю. Семенко в 1975 році про теперішнього президента ДЦ М. Лівичького. В своєму короткому виступі перед громадою у Брадфорді 17 жовтня п. Семенко не змінив і поправив своєї думки, хоч від того часу пройшло вже 7 років і за цей час відбулася т. зв. 8-ма сесія УНРади, на якій п. М. Лівичький так дуже старався затвердити законом свої потягнення бути довічним президентом. Для того він усякими способами постійно підбирав собі надійних людей із числа існуючих партій, чи безпартійних людей, витискав різними махінаціями йому особисто нелояльних із числа членів УНРади. В 1979 році він скликав т. зв. 8-му сесію із людей надійних, але і тоді йому не цілком удалося досягнути того, чого він так дуже бажав здобути — затвердження сесією його, як довічного президента.

В. Огородник був особисто присутнім на 8-й сесії УНРади як вибраний до Контрольної комісії і як такий мусів робити звіт. У своєму виступі у Брадфорді він оповідав, що він чув на сесії про

закулісні махінації президента, але сам не був утягнутий у ті справи і тому не хотів би говорити про них перед людьми.

Замість того, В. Огородник розповів громаді у Брадфорді про бідне громадське життя українських скитальців у Німеччині, де в 40-х роках було так багато наших людей — молодих і здорових. Вони роз'їхалися по різних країнах, залишивши тільки старих та немічних. Він був дуже радий і задоволений тим, що побував на Храмовому святі Св. Покрови у Брадфорді, побачив ще свіжих і енергійних людей на громадському полі. Особливо його потішив хор, який брав участь у концерті на святі Покрови. Він залишається переконаним, що українці у Англії ще живуть повним національним життям.

Після коротких виступів гостей із Німеччини присутні мали ще нагоду задавати питання чи вести дискусію. Про так зв. державний акт 30 червня 1941 року задав питання бувший учасник УПА на Волині п. Стецюк. Ю. Семенко у відповідь сказав дослівно так: *«Ми знаємо три періоди української державности: Київське князівство, Хмельниччина й УНР. Проголошення 30 червня 1941 р. є виявом прагнення українців до своєї держави, але воно не було державним актом, бо відбулося під прапорами ворожої українству сили — німецького нацизму та прославлення його вожда».*

Було подане і таке питання: чи доповідач вважає за можливе об'єднання українців навколо теперішнього ДЦ? Відповідь була такого об'єднання при теперішній кон'юнктурі ДЦ з теперішнім президентом п. М. Лівичьким, неможливо досягти, бо немає жодної надії на чесне договорення.

Управа Товариства Прихильників УНР у Брадфорді мала перевести цю зустріч із гостями на протязі одної години, але вона забрала аж три, а коли таки остаточно І. Петренко її закрив, подякувавши настоятелеві парафії, парафіяльній раді, жіночому товаристві, всім присутнім і особливо гостям із Німеччини, то ще багато знайшлося таких людей, які підходили до гостей і вели розмову на протязі майже години часу. Багато людей, які вислухали і виступи гостей і задані їм питання, були задоволені зустрічею. Пані Тамара Каціфіренко, голова управи жіночої організації у Брадфорді говорячи від імені присутніх, так і сказала, що вона хотіла б, аби ми робили подібні зустрічі частіше.

(«Наше слово» ч. 25/1983 р. 31 Wyken Avenue, Wyken, Coventry CV2 3BX, England).

УДР І УПА

У склад «Українського Демократичного Руху», який очолює ОУНз, входять теж ліві УРДП-істи, які у своїй газеті систематично знеславляють УПА, ген. Романа Шухевича, а також Миколу Лебеда. Це знеславлення УПА і її Головного Командира ген. Тараса Чупринки зовсім не перешкоджає ОУНз співпрацювати з «демократами» з лівого УРДП...

ОУНз співпрацює теж з ОУН-плавюківцями, якої пасквілі, тожні з пасквілями КГБ на всю героїчну епоху УДП-ОУН-УПА-УГВР, у тому на Миколу Лебеда, — відомі широким колам української громадськості.

До комплекту знеславачів УПА долучилася ще мітична Селянська Партія, яка видала свій *журналчик* п. з. Українська Земля ч. 8-9/1982. У ньому вміщений *пасквіль* цілком КГБівського змісту, — тотожний з клеветами і провокаціями «Самостійної України» і «Вістей з України», чи з калюмнією дмитруків.

У ній вміщені «Спогади» якогось ген. М. Смовського, як «учасника бандерівської УПА». Зміст: такий самий, як — «спогади» Дмитрука-Гальського, майора КГБ, чи якогось Ф. Кубанця з «Самостійної України»...

Дуже цікаво, що все так зсинхронізувалося. Як на замовлення у сорокріччя УПА, большевики і свої недруги одночасно оплюгавляють героїчну епоху нашої історії. Плавюківці, ліві уердепісти, «селянські» партійці, в товаристві дмитруків-гальських...

І нарешті, нас дивує, як може ОУНз, якої деякі провідні члени були співпрацівниками ген. Романа Шухевича в УГВР чи в ОУН, тепер тісно співпрацювати з тими, які навіть пам'ять цього всенародного Героя та УПА-ОУН оплюгавляють?!

Чи історія це може простити?!

(«Шлях перемоги», 13. 3. 1983 р.)

В. ОГОРОДНИК ПРИВІТАВ КРАЙОВУ КОНФЕРЕНЦІЮ УРДП

30.—31. 8. 83 р. в Мюнхені відбулася крайова конференція УРДП. Як гість на конференції був присутній В. М. Огородник («УВ», ч. 38—39). Він зустрівся з головою УРДП д-ром М. Г. Воскобійником і обміркував із ним питання неприємних минулих взаємин між СЗСУ-СП й УРДП та можливості співпраці між ними.

Перепоївши зміст привітання генерального секретаря ЦК

УРДП О. Кновала та секретаря УНДО М. Добрянського, «Українські вісті» (ч. 40/16. 10. 83 р.) повідомили:

Голова Крайового комітету Союзу Земель Соборної України — Селянської Партії Володимир Огородник у писемному привітанні зазначив: «Бажаємо успішної праці Конференції та вироблення і схвалення постанов, які надалі зміцнять українську еміграцію в боротьбі за українську Самостійну Соборну Державу, де були б забезпечені демократичні права всім мешканцям України».

Віктор Корчної

ПРО «ШАХИ В УКРАЇНІ» Ю. СЕМЕНКА

Віктор Корчної народився 23 березня 1931 р. Він автор кількох книг. Стверджує, що один із його дідів «був шляхтич українсько-польського походження». Свій фах історика замінив на співтворця шахової історії: міжнародний гросмайстер від 1956 р., багаторазовий чемпіон ССРСР, переможець низки міжнародних шахових турнірів — неповний перелік подано в його рецензії на збірник «Шахи в Україні».



«Корчної показав себе шахістом із гострим комбінаційним зором, який уміє швидко орієнтуватися в найскладніших позиціях. Однією з характерних рис стилю К. є високе мистецтво шахового захисту», — зазначав авторитетний «Шахматний словарь» (енциклопедія, Москва-1964, стор. 257).

В липні 1976 р., після Амстердамського турніру, відмовився повертатися до ССРСР. В сучасну пору перебуває в Швейцарії. Обидва матчі за звання чемпіона світу з шахів програв із незначним рахунком. Говорили, що під час цих двох матчів його супротивник, висуванець КПСС й уряду ССРСР, А. Карпов постійно мав на дві фігури більше: дружина В. Корчного перебувала в руках КДБ, а син — у в'язниці за відмову служити в советській армії.

Блискучі комбінації В. Корчного належать до перлин шахового мистецтва й не сходять із сторінок світової преси.

Примітки до певних думок рецензії належить її перекладачеві Андрієві Глиніну. Вперше вона надрукована в журналі «Нові дні» (ч. 400 і чч. 401—402/1983 р., Торонто). — Ред.

*Емігрант усуває прогалину
в українській шаховій літературі*

Про шахи вже написано багато книг. Майже в кожній солідній бібліотеці є спеціальні відділи шахової літератури. В Королівській бібліотеці Голляндії, наприклад, збирають і зберігають усі шахові видання світу. Серед них, на жаль, найменше українською мовою — наслідки дискримінаційної політики КПСС у відношенні до неросійських народів ССРСР.

Український читач скучив за доброю книгою. Український шахіст (на батьківщині й на чужині) майже цілком позбавлений можливості взяти в руки, ознайомитися із шаховим виданням рідною мовою. І це також одна з причин, чому з таким захопленням зустріла українська преса на еміграції збірник «Шахи в Україні». Вже появилось в українських і німецьких виданнях близько 20-х рецензій, крім двох передач радіостанції «Свобода», спрямованих в Україну.¹



Зі мною не вперше розмовляє укладач збірника. Він розповідає про труднощі збирання матеріалів та видання їх у своїх «нарисах з історії шахової гри на українській землі від Київської Русі до Української ССР та еміграції» — так відкривається зміст книги в її підзаголовку. Перші його статті про шахи в Україні були надруковані в українській еміграційній пресі після капітуляції Німеччини².

Укладач розповідає про складний шлях, який довелося перебороти при розшуках архіву свого земляка й добре знайомого, віртуоза шахової композиції О. С. Селезнева, усталення дати та місцевості його смерті. При цьому люб'язну допомогу подали французькі проблемісти. Нелегко було роздобути партії чемпіона ССРСР 1927 р. й України 1937 р. проф. д-ра Ф. Богатирчука, які він виграв у М. Ботвинника. Також у цьому випадку допомогли чужинці. З жалем говорить він про короткозорість деяких «власць имущих» серед української еміграції та їхніх співробіт-

ників. Так перед шаховою Олімпіадою 1972 р. він запропонував керівникам однієї української організації опублікути в їхній «Кореспонденції», яку видають чужинецькими мовами, статтю про поневолений стан шахової України в СРСР і роздати її всім учасникам Олімпіади. Та йому відповіли відмовою, бо він не є прихильником цієї організації й називає її тоталітарною. Таким чином, унаслідок різного поняття цілей внутрішньоукраїнської політики проблеми зовнішньополітичного значення не могли бути висвітленими шаховому світові.

Обвинувачення советської системи фактами преси СССР

Деяким розділам збірника надані заголовки, що самі викривають сувору національну політику советської держави, якою керують по суті російські шовіністи. Тут наводяться дані не лише про дискримінацію українців. І ці факти взяті з советських джерел — книг, журналів, газет, рік видання і сторінки яких скрупульозно подані в зносках. Наприклад, в розділі «Друкарство як засіб русифікації» говориться, що для українців видається їхньою рідною мовою в 35 разів менше шахових книг, ніж для росіян. «В Казахстані, Таджикистані³ і Туркменії протягом останніх п'яти років не видано жодної шахової книги; в Литві і Молдавії — по одній, та й то обмеженим накладом» — цитує Ю. Семенко журнал «Шахматы в СССР» I/79, стор. 26.

В подібному стані советські шахісти перебувають понад 60 років. А. Альохін, якого тепер подають як прихильника комуністичної системи, опинившись на волі, писав у червні 1921 року:

«Leider mußte der Plan der Herausgabe eines Turnierbuches an dem in Rußland grassierenden Papiermangel scheitern, da nur Schriften, die direkt oder indirekt den kommunistischen Propagandazwecken dienen, auf die Zuweisung des staatlich monopolisierten Papiers rechnen dürfen».⁴

В «Повіні нечисти» нагадується про зачислення до росіян відомого латвійського етюдиста Г. Маттісона (1894—1932), незмінного члена олімпійської шахової команди Латвії. Грузини скаржаться на нестачу літератури для шахової композиції, український гросмайстер В. Руденко — на відсутність приміщень для творчих зустрічей у Дніпропетровську. Загалом для розділу «Продається спиртне, а от про створення в парку шахового павільйону розмова вже точиться не перший рік» править цитата з советської газети. Тут наводиться висловлювання самого чемпіона світу

А. Карпова про скарги казахів на відсутність шахового клубу в столиці їхньої республіки!

Звичайно, нічого нового в цих фактах для нас, хто виріс в СРСР, немає. З власного досвіду ми знаємо про привілейоване становище декотрих советських grosмайстрів. Є й показухи-клуби в кількох найбільших містах країни. А мільйони інших шахістів «не охоплені». Можливо, що я згущую фарби. Все ж в СРСР близько 800 клубів. Але в маленькій Федеральній Республіці Німеччини — 2000!

Збірники, подібні «Шахам в Україні» слід би частіше видавати західноєвропейськими мовами — не лише ж західному читачеві читати захоплюючі твердження про СРСР в шахових публікаціях Заходу, які часто видаються при співучасті, співробітництві советських grosмайстрів, змушених користуватися джерелами фальшивої советської пропаганди, по суті — дезінформації.⁵

*Недоліки збірника: Неповний перелік чемпіонатів України;
Відсутність розділу «Леонід Штейн»;
Пропущені українські теми в шаховій композиції*

У збірнику є, звичайно, й недоліки. Вкажемо на найбільші з них.

Перелік чемпіонатів Української ССР, з вказівкою на місця і час їхнього перебігу, а також переможця, закінчується в збірнику 1962 роком. Між цим першенством і появою в світ книги інвал порожнечі в 18 років. Зрозуміло, одному всього охопити неможливо. Треба було звернутися за допомогою до Лева Альбурта, який під час виступу советської шахової команди в Федеральній Республіці Німеччини залишився на Заході; абож до Володимира Маланюка, який, як відомо з преси, працює в системі Британської радіомовної корпорації (БіБіСі). Вони обидва були чемпіонами України. Є й інші джерела. Бож після появи з друку збірника «Шахи в Україні» укладач його одержав від американського шахового експерта Джеремі Гайги (Jeremy Gaige, 2313 Green Street, Philadelphia, Pa., USA) вичерпну інформацію про всі відбуті чемпіонати України. Наведемо її від 32-го чемпіонату:

XXXII (Київ, 1963): Ю. Ніколаєвській.

XXXIII (Київ, 1964): А. Банник.

XXXIV (Одеса, 1965): А. Банник.

XXXV (Київ, 1966): Ю. Сахаров.

XXXVI (Київ, 1967): Ю. Сахаров.

- XXXVII (Київ, 1968): Ю. Сахаров.
XXXVIII (Івано-Франківськ, 1969): Г. Кузьмин і В. Савон. В матчі між ними переможцем вийшов В. Савон.
XXXIX (Київ, 1970): В. Тукмаков.
XL В 1971 році чемпіонат не відбувся.
XLI (Одеса, 1972): Л. Альбурт.
XLII В 1973 році чемпіонату не було проведено.
XLIII (Одеса, 1974): Л. Альбурт.
XLIV Чемпіонату не було.
XLV (Донецьк, 1976): М. Підгаєц.
XLVI В 1977 році чемпіонату не було.
XLVII (Ялта, 1978): К. Лернер.
XLVIII (Ялта, 1979): Охотник.
XLIX (Харків, 1980): В. Маланюк.

Ю. Семенко, як і багато хто з українців, ремствує, що неукраїнські вихідці з України, потрапивши на Захід, уникають налагоджувати зв'язки з українською еміграцією. Палестинсько-ізраїльські взаємини, підтримувані або насаджувані серед українців і жидів, були б згубними для обох народів і передумовою для перемоги над ними їхнього спільного ворога. Ветеран українського шахового руху проф. С. Попель схвалив ініціативу укладача збірника «Шахи в Україні» уділити кілька сторінок шахістам жидівської національності, діяльність яких в Україні позитивно відбилась на розвиткові шахової гри. Тут з великою симпатією говорися про О. С. Бернштейна, народженого в Житомирі, багаторазового чемпіона Канади Д. Яновського, з Брод, С. Флора, уродженця м. Городенки, тепер Івано-Франківської області.

Між іншим, про один інцидент під час сеансу С. Флора для відвідувачів шахової олімпіади 1958 року в Мюнхені. Супротивник гросмайстра українець Б. Т. стояв на виграш. Сеансер, підійшовши до цієї шахівниці, говорить німецькою мовою «Нічия!» і, не роблячи ходу, йшов до наступного шахіста. Це обурило Б. Т., і при наступному наближенні С. Флора він випалив:

— Вам не подобається, що українці також можуть грати в шахи! Вам хотілося б, щоб вони далі пасли свиней і були вам наймитами!

— А звідкіль Ви? — запитав гросмейстер обуреного.

— Я із Західної України!

— Який збіг! ? Я також там народився, в Городенках! І ніколи навіть не мислив про панування та поневолення інших! А пропонував Вам нічию тому, що, як і Ви, як і перший-ліпший шахіст,

не хочу програти. То що ж, піддаюся! — сказав С. Флор і простяг руку, яку, звичайно, палко потиснуто.

Забобони, непорозуміння, гіркота кривд, які дуже псують життя, могли б щезнути при посилених контактах людей різних національностей. Тоді в збірнику «Шахи в Україні» напевно знайшлося б місце для портретів киянина Константинопольського, колишнього чемпіона світу Бронштейна і багато-багато інших, які народилися на Україні, але внаслідок її колоніального стану змушені були переселитися в столицю советської імперії й віддати там свої сили та знання.

Своєму співкурсникові на філологічному факультеті Дніпропетровського університету гросмайстрові І. Болеславському, багаторічному тренерові шахової команди ССРСР, упорядник «Шахів в Україні» уділив у збірнику чотири сторінки.

Гросмайстер Леонід Штейн

На жаль, дуже мало уваги уділено Леонідові Штейнові. Укладач збірника цитує висловлювання багаторазового чемпіона Німеччини В. Унцікера «про українського гросмайстра Л. Штейна» (стор. 125) і наводить його ім'я як переможця шахового чемпіонату України в 1960 і в 1962 роках. А Л. Штейн, безумовно, заслужив на значно більше.

В 1978 р. київське видавництво «Здоров'я» видало накладом в 10 000 примірників українською мовою книгу Е. Лазарева «Гросмайстер Леонід Штейн». Н. Сахаров, доцент Московського державного інституту культури, свою рецензію в газеті «64» назвав «Розповіддю про великого майстра». «Ця розповідь не лише цікава, але й вельми повчальна. Невелика, але змістовна книга Е. Лазарева, яку він адресує широкому колові читачів, вийшла накладом, який скромний навіть для республіканського видавництва. Проте, творчість гросмайстра Штейна цікавить шахістів не лише України. Добре було б перекласти цю книгу на російську мову й видати її масовим накладом», — відмічав московський учений.

Двома роками пізніше, в 1980 р., в Москві перевидують цю книгу російською мовою. З властивим «старшому братові» апломбом видавці твердять: «У ній в перше зібрані докупи кращі партії прославленого гросмайстра».

Л. Штейн народжений 12. листопада 1934 р. в Кам'янці-Подільському, в одному з районних центрів Хмельницької області

України. Після війни оселився у Львові. Про цей період у книзі Е. Лазарева говориться (стор. 16—17):

«У ті роки тяжко було передбачити, що у Львові з часом виросте ціла плеяда блискучих міжнародних гросмайстрів, хоча традиції в місті відзначалися давністю. До возз'єднання з советською Україною гра розцвітала переважно в чисельних каварнях, і лише в повоєнний період тут постав дійсний шаховий клуб. Варто згадати імена ентузіастів, які домагалися творення цього вогнища шахової культури. Їх було напочатку всього лише трьох: один із найсильніших шахістів довоєнного Львова, що повернувся з фронту, Михайло Антонич Романишин (його син Олег став гросмайстром), Теодор Петрович Кукич, який став першим директором клубу, й Павло Павлович Яцино, який спершу був заступником директора, а потім директором клубу.

В місті почали відбуватися турніри. Було запрошено на постійне замешкання відомого майстра Олексія Павловича Сокольського. Він провадив у клубі заняття, читав лекції, видав у Львові в 1949 році книгу «Сучасний шаховий дебют», яка відразу ж стала настільною. На жаль, плідна діяльність цього єдиного в ті роки у Львові майстра виявилась не надто тривалою — в 1953 році він переїхав до Менську, де жив гросмайстер І. Болеславський, якого постійно тренував у час його виступів на міжнародній арені. Та все ж його праця залишила слід в шаховому Львові. І коли Штейн буде міжнародним гросмайстром, він скаже, що його першим напутником був саме Сокольський. І якщо шахову книгу він розкривав з нудьгою, то лекції Сокольського в клубі слухав затамувавши подих. Досвічений методист умів так цікаво показати партію гросмайстрів (та і свою власну), що слухачам відкривалися всі таємні пружини подій на дошці й їхній підсумок ставав зрозумілим і логічно закономірним. З певним хвилюванням молодий Штейн спостерігав за двосічними сутичками, які насичені ударами і контрударами, що схожі на улюблені ним пригодницькі фільми та романи. Це була його стихія!».

В шаховому послужному списку Л. Штейна такі головні віхи: під час військової повинності в армії — чемпіон збройних сил СРСР 1956 р., чемпіон України 1960 і 1962 рр., переможець у Букарештському міжнародньому турнірі 1961 р., чемпіон СРСР 1964 і 1965 рр.; друге місце в міжнародніх турнірах 1966 р. в Мардель-Плята та в Кисловодському, перше-друге місця в Сараєво (1967 р.), перше місце в Московському турнірі гросмайстерів 1967 р., в П'ярну (1971 р.) в Загребі (1972 р.), перше-друге — в Лас-Пальмас (1972 р.).

Помер Леонід Штейн від розриву серця 4. липня 1973 року.

Характеристика шахового таланту Л. Штейна подана мною в книзі «Життя для шахів» («Ein Leben für das Schach», Дюссельдорф, 1978 р., стор. 48):

«Сенсацією чемпіонату СССР 1961 року, який одночасно був відбірним кандидатів для міжнародного турніру на матчі із чемпіоном світу з шахів, був успіх молодого Л. Штейна. Хоча в чемпіонаті він брав участь перший раз, все ж таки він був серед переможців. Леонід Штейн був дуже талановитим шахістом, якому вдалося продемонструвати великий талант уже під час свого першого виступу, як ніби він передчував, що йому окреслена лише надто недовгочасна шахова кар'єра».

До вершин шахового мистецтва Л. Штейн підносився власними силами — він не належав до привілейованих советських гросмайстерів і ніколи не мав навіть постійного тренера. Біограф гросмайстра про це у своїй книзі говорить дуже делікатно:

«До речі, на це жалівся Леонідові Штейнові й харківський гросмайстер Володимир Савон під час матч-турніру трьох збірних у Москві. Відразу ж обом прийшло в голову: їх же ввели в бразилійську групу міжзональних змагань, так чому б не підготуватися разом, не допомагати один одному? Домовилися! Назрівала нова й дуже цікава творча співдружність». (Е. Лазарев, «Гросмайстер Л. Штейн», Москва, 1980 р., стор. 73. Чемпіонові України 1969 р. В. Савонові в збірнику «Шахи в Україні» відведений спеціальний розділ).

Для ілюстрації шахового таланту Л. Штейна наводимо дві його партії.

Л. Штейн — Б. Ларсен

Міжзональний турнір 1964 року

1. *d2 — d4!* (Знак оклику!) У грі Штейна завжди вражали гармонійність і різнобічність його стилю. Як він вперше вийшов на велику арену — в чемпіонаті СССР 1961 року, він грав лише 1. *e2 — e4*, грав виключно на атаку, розгублювався при простих позиціях. Та це швидко минуло. Незабаром про нього почали говорити як про

витонченого шахіста з чудовою технікою гри. Цю партію грали в 1964 році на фініші міжзонального турніру. Спортове значення партії було дуже велике: Ларсен лідирував у турнірі. А все ж таки Штейн вибрав закритий дебют!

1. . . . *Kg8 — f6*. 2. *c2 — c4*
g7 — g6 3. *g2 — g3 Cf8 — g7*
 4. *Cf1 — g2 0. — 0* 5. *Kb1 — c3*

d7 — d6 6. Kg1 — f3 Cc8 — g4.

Стилеві Ларсена характерна екстравагантна гра в дебюті, особливо чорними. Та саме з Штейном, гра якого підпорядковувалася законам логіки та здорового глузду, така тактика була не надто певною. 7. b2 — b3 Cg4 : f3 8. Cg2 : f3 Фd8 — c8. Після восьмого ходу чорних 8.... Kc6! все ще могла поставити теоретична позиція із зразковим продовженням 8. Cg2 Kd7 9. e3 e5 10. d5 Ke7. Але Ларсен за звичкою веде партію далеко від теоретичних шляхів.

9. Cf3 — g2 c7 — c5 10. d4 — d5 Kb8 — a6 11. 0 — 0 Ka6 — c7 12. Cc1 — d2?! Хід типовий для Штейна. Чорні мають намір провести 12.... b7 — b5. Цьому білі можуть перешкодити шляхом 12. a2 — a4. На 12.... a6 прийде 13. a5. А якщо 12... b6, то білі грають 13. e4 a6 14. Te1 і далі Cf1. Та Штейн не перешкоджає намірам чорних. І він мав рацію — розкриття лінії b не розв'язує проблем позиції чорних. 12.... a7 — a6? Ларсен послідовний у здійсненні свого плану. А план же не обіцяє навіть найменших виглядів на зрівняння. Не точний хід 12. Cd2 можна було використати лише шляхом 12.... b5! Після 12. cb Фb7 13. a4 a6 14. ba T:a6 у чорних відмінна компенсація за пожертвованого пішака. 13. a2 — a4 b7 — b5 14. b2 — b3 Ta8 — b8 15. Фd1 — c2 b5 : c4? Та цей хід не з кращих. Можна було грати 15.... Фd7 з ідеєю Tb7 та Tfb8. Заслужовував уваги і 15.... b4!? 16. Ka2 (інакше 16.... K : d5) e6 17. de K : e6 з контрагрою чорних. 16. b3 : c4

Фс8 — f5. Здається, перш ніж зробити цей хід, Ларсен вперше замислився над проблемами своєї позиції. Відомий вислів Тарраша: «Одна фігура стоїть погано, — вся партія стоїть погано». При такому стані немає ніяких перспектив, пасивність коня Ларсен намагається ком-



Л. Штейн спостерігає за грою
В. Савона

пенсувати активністю решти фігур. Зараз він виводить у центр королеву. Королева незабаром опиняється в небезпечному стані. Але розрахунок оптиміста Ларсена полягає в тому, що, намагаючись виграти королеву, партнер ослабить свою позицію, а королеві не вдасть-

ся спричинити шкоди. Та Штейн не з тих, хто ганяється за привидами. 17. $e2 — e4$ $\Phi f5 — e5$ 18. $Ta1 — b1$. Білі розпочинають боротьбу за лінію b і впору загрожують ходом $Sf4$ потурбували чорну королеву. 18.... $Kf6 — d7$ 19. $a4 — a5!$ Прекрасний хід, яким Штейн обмежує можливості чорним коням. Білі зосереджуються гра-ти $Kc3 — a4 — b6$. Принагідно загрожує маневр $\Phi c2 — a4 — c6$. 19.... $f7 — f5$. Зіграно в пошуках контргри і щоб очистити оперативний простір для чорної королеви. Я віддав би перевагу 19.... $e7 — e6$. 20. $e4 : f5$ $\Phi e5 : f5$. 21. $Kc3 — e4$ $Sg7 — d4$. 22. $Cd2 — b6$ $Tf8 — e8$. 23. $Kpg1 — b1$. Хід за ходом білі стискають супротивника на всій дошці. Ось готують вони наступ на королівському фланзі, як фігурами, так і пішаками. 23.... $Cd4 — g7$. 24. $Cb6 : g7$ $Kpg8 : g7$. 25. $f2 — f4$ $Kpg7 — g8$. 26. $Kpg1 — b2$. На $h2$ король стоїть активніше. Мабуть на двадцять третьому ході було б сильніше відразу піти королем на $h2$. Та на цьому стані один-

два темпів чорним не допоможуть. Становище чорних статично цілковито безвихідне. Крім 26. $Kph2$ непогано було 26. $\Phi a4$. 26.... $b7 — b5$. Не слід 26.... $Tb4$ 27. $T : b4$ cb 28. $g4$ $\Phi f7$ 29. $\Phi a4$ і білі виграють пішака. 27. $h3 — b4$. У зв'язку з загрозою $Ch3$ чорні змушені до нових невідгдних розмінювань. 27.... $Kd7 — f6$. 28. $Ke4 : f6$ $\Phi f5 : f6$. На 28.... ef швидше всього провадило до виграшу. 29. $Se4!$ 29. $\Phi c2 — a4$. Цей, давно вже очікуваний, хід цього разу провадить до легкого виграшу. 29.... $Tb8 : b1$ 30. $Tf1 : b1$ $e7 — e5$ 31. $d5 : e6$ $\Phi f6 : e6$ 32. $\Phi a4 — c6$ $Te8 — e7$ 33. $Tb1 — b7$ $\Phi e6 — d7$ 34. $Tb7 — b6!$ Найпростіша розв'язка. Білі виграють пішака, а з ним і партію. 34.... $\Phi d7 : c6$ 35. $Tb6 : c6$ $Kc7 — e8$. Не допомагало 35.... $Td7$ через 36. $Ch3$. 36. $Cg2 — d5 + Kpg8 — f8$. 37. $Tc6 : a6$ $Te7 — e2 +$. 38. $Kph2 — g1$ $Kpf8 — e7$. 39. $Ta6 — a7 + Kpe7 — d8$. 40. $Ta7 — f7$ $Ke8 — c7$. Або 40.... $Ta2$ 41. $Cc6$ $T : a5$. 41. $Cd5 — c6!$ Чорні піддалися: 42. $Tf8$ з виграшем фігури.

Л. Штейн — П. Керес

Турнір гросмайстерів 1967 року

1. $e2 — e4$ $e7 — e5$. 2. $Kg1 — f3$ $Kb8 — c6$. 3. $Sf1 — b5$ $a7 — a6$. 4. $Cb5 — a4$ $Kg8 — f6$. 5. $0 — 0$ $Kf6 : e4$. 6. $d2 — d4$ $b7 — b5$. 7. $Ca4 — b3$ $d7 — d5$. 8. $d4 : e5$ $Cc8 — e6$. 9. $c2 — c3$ $Sf8 — c5$. 10. $Kb1 — d2$ $0 — 0$. 11. $Cb3 — c2$ $f7 — f5$. Як це трапляється в багатьох розгалуженнях від-

критого варіанту еспанської партії, чорні в боротьбі за центральні поля залишають супротивникові сильного прохідного пішака в центрі. Взамін вони мають контроль над білими полями в центрі та перевагу пішаків на фланзі королеви. А решта залежить від мистецтва су-

противника. Або чорним пощастить активізувати їхніх пішаків на фланзі королеви і мати перевагу за активність білих на королівському фланзі й особливо за сильного пішака е. Або пішак е своїм наступом зруйнує позицію чорних доценту. Оце і сталося в цій партії. 12. *Kd2 — b3 Cc5 — b6*. 13. *Kf3 — d4 Kc6 : d4*. 14. *Kb3 : d4 Фd8 — d7*. Теоретична лінія 14.... С : d4. 15. *cd f4* 16. *f3 Kg3* з великими ускладненнями. Керес вибирає рідкісний, гнучкіший, позиційний. шлях. 15. *f2 — f3 Ke4 — c5*. 16. *Kpg1 — b1* — перший із серії витончених ходів, зроблених у цій партії. Звичайний хід, певна річ, Се3. Та в цьому випадку Штейн мусів розраховувати на можливість 16.... *Ka4*. 17. *Tb1 c5*. Тим часом хід 16. *Kph1* корисний — король відходить із діагоналі, на якій стоїть стрілець чорних b6. Корисний в усіх відношеннях. Тим паче, що чорним нелегко мати рівновартісну відповідь 16.... *Kc5 — b7*. За цей хід Кереса гудили. Не даремно. Кінь на c5, як незграбно він не розташований, закриваючи стрільця b6, покищо виконує важливу функцію, перешкоджаючи програмовому ходові a2 — a4, а також і f3 — f4. (Аджеж кінь вернеться назад на e4). А чи пощастить провести c7 — c5 з ефектом, після відступу коня, — це ще непевно. Коментатори радили тут 16.... *Tae8*. Мені уявляється доцільнішим 16.... *a5* з ідеєю після 17.... *a5 — a4* триваліше зміцнитися на фланзі королеви.

Після 16.... *a5* 17. *a4 K : a4*

18. *C : a4 ba* 19. *T : a4 c5* або навіть 19.... *C : d4* 20. *d4* гра приблизно рівна. Але по-людському, психологічно я розумію Кереса. Я знаю, що він був дуже гармонійно розвинутою особистістю. І ось такі фігури просто терпіти не міг. Тому якнайшвидше поспішав відчепитися від них. Зрозуміло, що в таких випадках психологічно він не міг не зробити помилки. 17. *Cc1 — e3 c7 — c5*. 18. *Kd4 : e6 Фd7 : e6*. 19. *a2 — a4!* Дійсно, цей хід заслуговує на один, а то навіть і на два знаки оклику. Хоча це в загальному і програмовий хід у відкритому варіанті еспанської партії. Але в який саме момент його зробити й як повестися з іншими фігурами — це важливо, це велике мистецтво, якого нелегко навчитися. Отже, так би мовити, 19. *a2 — a4!* виходить як жертва пішака. Все ж такі пішака не втрачається. На 19... *Ф : e5* надійшло б 20. *Te1*. Королева мусить кудись відійти, на d6, захищаючи пішака d5. Тоді 21. *ab ab* 22. *T : a8 T : a8* 23. *C : f5*. Пішак виграється, а для активності стрільців звільнена вся дошка. Слід сказати, що після ходу 19. *a2 — a4* позиція чорних нелегка. 19.... *Kb7 — a5* 20. *Se3 — f2!* І цей хід також вимагав серйозних, не абияких розрахунків. Так. Якщо постежити, то це малощо не єдиний хід. На 20. *Te1*, наприклад, надійшло б 20.... *Kc4*, відразу атакуючи b2, e3 і e5. А хід 20. *Cf2* пов'язаний з тимчасовою жертвою пішака.

Цей варіант Штейн показав після закінчення партії. На 20.... *Kc4* він збирався відпо-

відати 21. b3 K: c5 22. ab ab 23. T:a8 T:a8 24. Te1 з загрозою f4. А на 24.... Фd6 приходить відповідь 25. b3 — b4! Після ходу 20. Cf2 позицію чорних слід вважати вже тяжкою. Певно Кересові треба було піти ва варіантом 20.... Kc4 21. b3 K: e5 і пробувати втримати позицію. Оскільки чорним не пощастило знищити пішака e5, білі можуть наступним ходом його тривко захистити і фактично за двох стрільців у чорних немає жодної компенсації. 20.... Kpg8 — b8 21. Tf1 — e1 Ta8 — a7 22. Фd1 — e2! Технічну частину партії, як звичайно, Штейн провадить з пильною точністю, акуратністю. Він атакує всі неміцні пішаки. Один за другим. Всі слабкі пішаки чорних — і b5, і f5 — рано чи пізно мусять пасти. 22.... b5 — b4 23. c3 : b4 c5 : b4 24. Cf2 : b6 Фе6 : b6 25. Ta1 — d1 Фb6 — c5 26. Cc2 — d3! Маневри стрільця створюють дуже яскраве враження на дійсного цінувальника шахової гри. Штейнові вдається виграти пішака d, обмінявши на малозначного пішака a4. 26... Фc5 — b6 27. Cd3 — b1 Фb6 —

c6 28. Фе2 — d2 Фc6 : a4 29. Фd2 : d5 Ka5 — c6 30. Cb1 : f5. Ця маленька комбінація в стилі Капабланки. Вона не обов'язкова. Можна було б виграти і ходом 30 Фc5. Але вона надто типова в цій позиції. Оскільки білі атакували й відокремили пішака f, ослабили його, його треба взяти. Ця невеличка комбінація можлива у зв'язку з тим, що не годиться 30.... Ke7 з огляду на відповідь 31. Фc5, атакуючи Ta7. 30.... Фа4 — b5 31. Фd5 — d6. Звичайно, можна було б виграти другого пішака, шляхом 31. Ф : b5 ab 32. Cd7 Tc7 33. e6 Ke7 34. C : b5. Але продовження, вибране Штейном, ніби підкреслює всю таємну причину цієї партії. Пішак e, а не що інше, мусить вирішити вислід боротьби. Так воно по кількох ходах і вийшло: 31.... Фb5 — b8 32. Фd6 : c6 Tf8 : f5 33. e5 — e6 Ta7 — e7 34. Td1 — d7 Te7 — e8 35. Td7 — b7 Фb8 — c8 36. Tb7 — c7 Фc8 — b8 37. Фc6 — d7 Tf5 — g5 38. f3 — f4 Tg5 — g6 39. f4 — f5 Tg6 — g5 40. f5 — f6! Чорні піддалися.

У збірнику «Шахи в Україні» кілька разів із великою симпатією згадується Пауль Керес, — естонський гросмайстер, який «вимушено став советським шахістом». Він гідно репрезентував свою незалежну батьківщину Естонію, був у складі її олімпійської команди. Це загальновідомо. Але мало хто знає об'єктивну, справедливую і, треба наголосити, в советських умовах хоробру оцінку, яку дав П. Кересові тодішній чемпіон світу Спаський. Під час розповіді на шахову тему в Новосибірську йому було поставлено питання: «Чому П. Керес не став чемпіоном світу?» Спаський із смутком і гнівом кинув багатотисячним слухачам: «На долю Кереса, як і його Батьківщину, випав злочасний жеребок!» На-

гадуємо читачеві, що це сказано про Естонію, яку скупував Советський Союз у 1940 р. відповідно договору з Гітлером, назвавши цей свій акт насилля початком щастя (до того незалежної!) країни.

Про другу чемпіонку світу Л. Руденко

Другій чемпіонці світу з шахів у збірнику відведено незначно більше місця, ніж іншим українським гросмайстрам, її співвітчизнянникам.

Я добре знав Людмилу Володимирівну Руденко. Ми були великими приятелями і виступали разом із нею в команді Ленінграду. Вона мені розповідала, як у молодості захоплювалася не шахами, а плаванням і мала медалі за рекорди в цьому виді спорту. Вона завжди була життєрадісною, веселою і дотепною та товариською. Якось-то така не-ленінградська! Це можна було відчувати. Ми з нею довго дружили, поки вона не стала бабусею. Поки ще вона не була бабусею, завжди грала вшахи. А як стала бабусею, — перестала. В неї був шаховий талант! Їй було приємно показувати варіанти. Вона з цікавістю стежила і могла отим, що ви їй показували, потім і партію-другу виграти. Так що в мене залишилися найкращі спогади про Л. В. Руденко.

Гаприндашвілі, — це наведено в збірнику, — оцінювала Л. Руденко вище, ніж Бикову, говорячи про її інтелігентність та велику комбінаційну фантазію. Так. Я з Биковою мало знайомий. Знаю, що в галузі інтелігентності вона добре показувала картярські штуки... Більш нічого інтелігентного в ній я не бачив!..

(Є. Бикова перемогла 1953 р. Л. В. Руденко в матчі за звання чемпіонки світу з шахів).

Українські теми в шаховій композиції

Приємно сказати, що рецензенти одностайно з великою похвалою відгукнулися щодо розділу, який присвячений класикові шахової композиції О. С. Селезеву. Його перший збірник, як відомо, видав 1919 р. в Берліні чемпіон світу Е. Ласкер. Сто етюдів українського композитора вперше появились українською мовою в нарисах «Шахи в Україні». В них також вперше опубліковано рік та місце смерті О. Селезнева.

Також відведено відповідне місце творчості деяких інших сучасних проблемістів України. Але великим недоліком збірника

«Шахи в Україні» на цьому фоні є відсутність хоча б поверхової інформації про українські теми в шаховій композиції. Відомі, наприклад, *Кримська* тема (відкриття І. Алешина), *Львівська. Одеська* (В. Мельниченко й Ю. Гордіан), *Рівенська* (опрацювали Н. Леонтів і В. Руденко) та *Українська* тема (С. Шедей і В. Мельниченко).

Звичайно, все зробити одній людині неможливо. Навіть у державах над подібними виданнями працюють цілі колегії істориків, мовознавців, гротмайстерів і т. п. А навіть у тих виданнях не бракує помилок. Та все ж збірник «Шахи в Україні» хотілося б бачити соліднішим. На це заслужили шахісти на батьківщині. Тепер, так би мовити, слово за українською еміграцією. У плянованому виданні англійською мовою нарисів з історії шахової гри в Україні треба усунути всі недоліки, щоб чужинець міг мати повну картину про шахи і шахістів на українській землі.

В московське царство шахи прийшли від татаро-монгол

Щоб довести пріоритет росіян і в галузі шахів (як і в усьому іншому!), советські видання систематично здійснюють умисне змішування понять, перекичування фактів, історії. Упорядник збірника «Шахи в Україні» переконливо викриває декілька таких фальсифікацій істориків шахової гри на території СРСР. Вказавши на широке поширення шахів у Київському і Галицько-Волинському князівствах на світанку їхнього існування, ще до прийняття християнства, він наводить думку російського вченого й шахіста К. А. Яниша (1813—1872), який каже, що в Московському царстві з шахами ознайомилися під час монголо-татарського ярма, тобто після 1237 року.

Нічого, звичайно, образливого для росіян у цій теорії нема. Їхні предки в X—XI ст. перебували далеко від центрів тодішньої європейської культури. Південні ж слов'яни, які пізніше оформилися в українську націю, мали, з огляду на географічну близькість, безпосередні торговельні й культурні зв'язки з ними.

В літературі для советського читача за виклад теорії запозичення вони піддають критиці М. С. Когана, натякаючи на його жидівське походження і ні слова не говорячи про автора цієї гіпотези проф. К. Яниша. (Див., наприклад, Я. Рахліна «Думати і перемагати»). Чужинців же вони намагаються переконати в бездоказовості теорії запозичення шахової гри мешканцями Московського царства від татар покликанням на знахідки археологами

шахових фігур у шарах Х—ХІІ сторіч Києва, Вишгорода, Чернігова, які під владою Москви опинилися допіру в ХVІІ столітті... («Schach in der UdSSR», А. Kotow und M. Judowitsch, Verlag «Progress», Москва, 1980 р., стор.7). Але й не такими дрібничками російські советські вчені фальсифікували історію на догоду пропаганди!

Адміністрування в галузі шахів ССРСР

По війні в ССРСР з'явилася ціла низка шахістів, які потім стали відомими гросмайстерами: Геллер, Спаський, Тайманов. Таль. У 60-х роках питання зростання молодого покоління зникло з поля зору відповідних організацій і в прирості юних шахових талантів настало цілковите затишшя, особливо ж на периферії. У 70-х роках знову було поставлене питання рубя. Почали влаштовувати турніри молодих, тренувальні збори, школи для молоді. На шаховій арені появились: Ваганян, Карпов, *Кузьмин*, Купрейчик, *Романишин*, *Тумаков*, Цешковський. З більшістю їх я зустрівся вперше за шаховою дошкою в турнірі молодих майстрів із гросмайстерами, який відбувся в 1970 році в Сочі. В той час я вже був переможцем міжнародних турнірів (Букарешт 1954, Гастінг 1955—1956. Краків 1960, Буенос-Айрес 1960, Будапешт 1961, Еріван 1965, Сочі 1966, Ленінград 1967, Пальма-де-Мальорка 1968, Сараєво 1969 та інші), чемпіоном ССРСР 1960, 1962, 1965 і 1970 року. І все ж потерпів я дві поразки від Кузьмина й один раз програв Тукмакову. Тукмаков був також моїм єдиним переможцем у чемпіонаті ССРСР 1970 р., в якому він посів друге (третє — Л. Штейн) місце, відставши від мене на півтора очка. Мною підкреслені вище українські шахісти стали потім гросмайстерами. Кожному з них у збірнику «Шахи в Україні» відведено спеціальний відділ, з короткою біографією, характеристикою творчості й їхніми найкращими партіями, які вони виграли проти чужинецьких гросмайстерів.

У розділі «Геннадій Кузьмин», зокрема, сказано (стор. 192), що в 1976 році спеціальна комісія ФІДЕ ввела Г. Кузьмина в склад міжзонального турніру. «Федерація шахів ССРСР, однак, вирішила замість нього відрядити іменитішого экс-чемпіона світу Смилова. Дуже тяжко переживав це Геннадій, і якийсь час його турнірні результати йшли на спад. Адміністрування — одна з характерних рис тоталітарних ситем, також у галузі шахового мистецтва».

Як бачимо, «відповідні організації» використовують і батіг, і

медяник. Вони вважають себе правними втручатися у все, й навіть корегувати спортовий принцип відбору в шахах. Пригадаю сторінку з моєї книги «Мое життя для шахів» («Ein Leben für das Schach», Дюссельдорф, 1978 р., стор. 55—56):

«Буквально за кілька днів до початку турніру трапилося щось неймовірне. Сміслов звернувся до Шахової федерації з проханням ввести його в список учасників міжзонального турніру. Федерація відхилила його нахабну вимогу. Після цього Сміслов пішов до своїх друзів, які мали зв'язки з членами уряду та керівництва КПСС. У висліді згори прийшло відповідне розпорядження, яке Спортовий комітет ССРСР негайно виконав, а голова Шахової федерації (тоді ним був Радіонов) дістав догану.

На основі цієї пригоди читачеві стане зрозумілим сила, вплив офіційних властей, яким підпорядковане спортове керівництво, а в першу чергу шаховий світ ССРСР. Шахова федерація ССРСР, загальне представництво з дорадчим голосом, є іграшкою в руках Спортового комітету ССРСР. Контроль над Спортовим комітетом тримає відповідний відділ ЦК КПСС. Ще одним щаблем вище, в Політбюрі ЦК, сидить людина, якій підлягає весь спорт країни. Певна річ — шахи також. Тоді тією людиною був теперішній (1978) міністер культури ССРСР Демічев. Безумовно, саме він і вислухав Сміслова та миттю розв'язав конфлікт на користь примхливого гросмейстера-москвича.

Обурення учасників міжзонального турніру було безмежне. Вони ухвалили проголосити страйк і не грати. Але Спаський наклав вето проти страйку і плянований нами протест потерпів поразку».

Нині, після оцього мого оповідання, не тяжко зрозуміти, чому в міжзональному турнірі 1976 р. в Білє несподівано замість Кузьмина вплив на поверхню Сміслов.

Ця історія із В. Смісловим знову повторюється. У березні цього року він грав у чвертьфінальному матчі проти німецького гросмайстера Гюбнера. Я зараз не знаю деталей, оскільки я не в Союзі. Але відомо, що Сміслова знову, без будь-яких підстав, ввели в цей турнір. Він не грав у зональному турнірі! Здається, цього разу він нікого не «вгробив», нікого не «вигнав» своєю участю. Але назагал це просто чудасія! Як таке могло трапитися? І знову за нього заступилися на площі Нагіна — там перебуває ЦК КПСС!

А зразок Карпова? З шовіністичною наставою керівники советського уряду просто за вуха тягли Карпова в чемпіони світу!

І витягли. І став він для російського народу ще одним символом власної величі.

А на шляху страчено немало голів. І потерпіли, до речі, «багатонаціональні» *советські шахи*...

Сказане є ще одним підтвердженням даних збірника «Шахи в Україні», наведених у розділі «Шахова Україна під гнітом російського шовінізму». Турнір 1920 р. кількох шахістів Москви і Петербургу російські нацисти КПСС, — говорить укладач збірника, цитуючи висловлювання советських авторів, — називають «першим чемпіоном країни» — ССРСР, хоча тоді ще існували незалежні Вірменія, Грузія, республіки Прибалтики, Середньої Азії, Середньої Азії, УНР, а Советський Союз насильно утворено пізніше — 30. грудня 1922 року. В 1924 р. було створено керівний орган — *Всесоюзна шахова секція*, підпорядковано Вищому советові фізкультури *Російської федерації*. Допіру 21. червня 1936 р. постановлено заснувати Комітет у справах фізкультури і спорту при Советі народних комісарів (уряду) ССРСР. Незважаючи на ці формальні зміни, керівництво шаховим життям у національних республіках цілком перебуває в руках росіян та підпорядковане їхнім інтересам, як і в часи царської Росії. Не випадково у все-союзному державному гимні прославляється «Велікая Русь», а в республіканських — «велікій рускій народ». Устав Санкт-Петербурзького шахового товариства забороняв приймати в його члени жидів. Один рецензент (Наталя Павлушкова) підкреслює, що збірник «Шахи в Україні» ілюструє наявність цієї антисемітської тенденції і в сучасну пору: син жида Вайнштейна й вірменки Каспарян талановитий шахіст Гаррі може виступати, властиво, лише під псевдонімом, під прізвиськом російського Каспарова.

Резюме збірника «Шахи в Україні»

Прекрасні партії, етюди і задачі українських шахістів, які вміщені в збірнику, зрозумілі кожному, хто знає шахову нотацію. Резюме, надруковане англійською, французькою і німецькою мовами, гадаємо, сприяло позитивним відгукам про збірник. В резюме, зокрема, говориться:

«Фолкльор і археологічні розкопки свідчать, що в Київському та Галицько-Волинському князівствах, на території сучасної України, вже в IX столітті шахова гра, занесена сюди безпосередньо з Персії, користувалася великою популярністю. В Московській Русі з цією грою ознайомились 500 літ пізніше — і в наш

час авторитетний в ССРС шахіст та вчений проф. К. А. Яниш (1813—1872) доводить, що «росіяни запозичили шахи від татар» під час монголо-татарського ярма. Після заключення в 1654 р. рівноправного союзу України з Московським царством, яке щойно від 1721 р. стало називатися Росією, деспотичні царі своїм великодержавним цілям підпорядковували минуле і сучасне українського народу, перекреслюючи його існування. Та не зважаючи на це, національно-визвольна боротьба українців продовжувалася століттями і знайшла співчутливе відображення в творах Ф. Вольтера, Д. Байрона, В. Гюго, Ф. Ліста та багатьох інших свободолюбних творців західноєвропейської культури.

Спадкості минулого, російські нацисти КПСС продовжують здійснювати царську політику русифікації та визиску поневолених народів ССРС, зокрема України. Саме тому на еміграції перебувають мільйони українців. На чужині, в Німеччині помер киянин Ю. Боголюбов, який двічі змагався за шахову корону світу з О. Альохіним. Далеко від рідної України, в Ленінграді, проживає друга, після чешки Вери Менчик, чемпіонка світу з шахів Людмила Руденко. У Франції спочив чемпіон України 1927 р. О. Селезнів. Його «35 шахових етюдів» видав у Берліні ще 1919 р. чемпіон світу д-р Е. Ляскер. У Канаді перебуває чемпіон ССРС 1927 р. й України 1937 р. проф. Ф. Богатирчук. Між іншим, із п'яти партій, зіграних з цим українським шаховим майстром, «перший советський чемпіон планети» М. Ботвинник програв три і дві насилу звів уніцію. Поліглот проф. С. Попель, багаторазовий чемпіон Львова (1932—1939) і Парижу (1951, 1953, 1954) знайшов захист у США, де був переможцем у першенствах Мічігану, Міннесоти, Іллінойсу, Небраски, Північної Дакоти й інших штатів. В Нью-Йорку працює львівянин проф. д-р О. Попович — міжнародний майстер. Чемпіоном Женеви кілька разів був українець д-р В. Бачинський. Цей перелік можна було б продовжувати.

В Українській ССР нараховується десять міжнародних гросмайстерів — Марта Літинська, О. Білявський, Й. Дорфман, Г. Кузьмин, А. Михальчишин, С. Палатник, І. Платонов, О. Романишин, В. Савон та В. Тукмаков, декілька десятків міжнародних і національних майстрів, близько двох мільйонів шахістів. Із п'яти гросмайстрів світу по шаховій композиції — два українці: Ф. Бондаренко і В. Руденко. І хоча Україна є ніби суверенним членом ООН, їм не дозволено виступати на міжнародній арені від імені своєї Української республіки, захищати її шахову честь.

Цю цілковиту колоніальну залежність шахової України від Москви, використання шахових талантів національних рес-

публік ССРСР для прославлення оспівуваної в советському державному гімні «Великої Русі» й підтверджує видання нарисів з історії шахової гри на українській землі з часів Київської Русі до Української ССР і на еміграції не друкованими органами фізкультури та спорту на Батьківщині, а одним українським політичним утікачем на чужині

Передмову до збірника «Шахи в Україні» написав міжнародний шаховий гросмайстер Людек Пахман, один із видатних діячів Празької весни 1968 року.”

Додамо. Нині в Україні одинадцять міжнародних шахових гросмайстрів — в листопаді 1982 р. це звання надане киянці Л. Семеновій. Львів'янин О. Білявський змагався цього року в чвертьфіналі за першість світу з Г. Каспаровим. Зростає кількість і майстерність шахістів України!

Давно, вже 70 років, не було свіжих висловлювань апологетів марксизму, керівників КПСС з національного питання. Основовположна праця Сталіна на цю тему «Марксизм і національне питання» появилось вперше в журналі «Просвещение» («Освіта», Відень), ч. 3—5 за березень—травень 1913 року.

Відомо, що німецькі нацисти мали своєю метою знищити спершу євреїв, а потім, поступово, і всіх слов'ян, а в першу чергу поляків та українців.

А советський режим? Чи не пора, по семидесятирічному заокстенілому мовчанні, якомусь новому генієві й вождеві советського народу оцінити діяльність советської держави в національному питанні, підбити підсумки активному придушенню самостійности народів, які входять у склад ССРСР?

ПРИМІТКИ

1 Подаємо неповний перелік рецензій за часом їх появи: «Шахи в Україні таки вийшли!»: «Юр. Семенко прекрасний матеріал зібрав для розділу 'Народна творчість про шахи в Київській Русі'. З душевним жалем, болем читаєш статтю 'Русифікація української шахової термінології'. («Так тримати!», орган УРДП. Ч. II, лютий 1981 р., стор. 7—9. Neu-Ulm, Finningerstr. 10). «Schach-aktuell», Nr. 4/1981, Düsseldorf. Частину рецензії подано далі як примітку.

«Сдина в своєму роді книга» А. Глинін. (208 рядків в «Українських вістях», ч. 16/19. 4. 81 р. 19411 W. Warren, Detroit, Mich. 48228).

«Шахи в Україні». Рецензія Михайла Павлюка надрукована в шістьох газетах («Америка», 12. 3. 81 р. 817 N. Franklin Street Philadelphia 19123). «Наш голос», 54 Florister Dr. Trenton, NJ 08690, USA. «Вільна думка» ч. 13/5. 4. 81 р., Австралія. «Шлях перемоги», 12. 4. 81, Zeppelinstr. 67, 8000 München 80): «Надзвичайно цінне видання. Досі ніхто з наших шахових клубів

не спромігся зібрати та видати такий колосальний і надзвичайно цінний матеріал з історії шахової гри». «Наш голос» ч. 6/81 р.: «Шахи в Україні» Ю. Семенка — це напевно велике діло. Треба не тільки шахового знання й любови до цієї гри, але завзятости й терпеливості».

Я. Шевчик у «На маргінесі книжки» («Вільна думка», ч. 28/19. 7. 81, 132 рядки, Р. О. Box 101, Lidcombe, NSW 2141. Australia), піддає критиці підсоветську шахову термінологію, хаотичність, помилки, кепський друк. Після усунення цих недоліків збірник міг би «стати документальною книгою про шахи в Україні. Заходи в цій справі робляться».

«Вийняткова темою та її викладом праця Юр. Семенка про шахи визначається високою фаховістю та — як і належить шахістові — точністю вислову». (Українське православне слово, ч. 9/81, 41 рядок).

«Наш голос» ч. 11/81 р. «Шахи і ще раз про шахи».

«Повчальна книга українською мовою» („Das aufschlußreiche Buch in ukrainischer Sprache“. („Deutsche Schachblätter“, Nürnberg, 10/81, стор. 258. „Schachspiel in der Ukraine“ von J. Semenko).

„Landeszeitung“, 5. 12. 81. Luneburg. 16 рядків про «Шахи в Україні».

«Наш голос» ч. 1/82 р. закликає «взятися до перевидання в англійській мові поучаючого підручника 'Шахи в Україні' Юр. Семенка». «'Шахи в Україні' — це найкращий подарунок для молоді». (Стор. 18—19).

«Слава проф. О. Поповичу!» («Українські вісті», ч. 8/21. 2. 82 р.): Чому б збірник Ю. Семенка «Шахи в Україні» не видати англійською мовою? Англомовним виданням «Шахи в Україні» можна легко й переконливо показувати поневолений стан нашого народу також для гравців Третього світу й усіх англомовних країн...

Ось бібліотека Торонтського університету в подяці за примірник авторів збірника «Шахи в Україні» зокрема говорить (подяка написана англійською мовою): «(збірник) є важливим і певною мірою унікальним внеском до історії української культури». Хіба це не є ще одним підтвердженням актуальності — видати «Шахи в Україні» англійською мовою?

«Багато десятиріч існувала в нас прогалина — про шахи в Україні. Ю. Семенко понатужився ту прогалину заповнити хоча б частково. Тобто, Ю. Семенко 'зрушив лід' у цій ділянці». («Український демократ», ч. 11, січень—березень 1982 р., стор. 34—35. „Demokrat Ukrainian Quarterly“ 22 Kiers Ave, Mount Waverley, Vic. 3149 Australia).

«Взагалі ця книга є не тільки про шахи. Вона є частиною нашої історії. Тому вона так важлива і потрібна. Треба тільки подякувати авторові книги «Шахи в Україні» Ю. Семенку за його кропітливу працю на користь української історії і на користь української культури». («Наше слово», ч. 2/82 р., стор. 18. — 61 рядок. 31 Wyken Avenue, Wyken, Coventry CV2 3BX).

«Шахи в Україні» «в шахово-культурному розумінні надзвичайно цінний твір» („Eine schachkulturgeschichtlich sehr wertvolle Arbeit“. „Schweizerische Schachzeitung“, 6/82, Luzern, стор. 247).

«За двоювання шахів України» А. Глинін («Нові дні», ч. 6/82, сторінки 24—26, 332 рядки. Box 126, Postal Station N, Toronto, Ont. M8V 3S4 Canada).

Слід підкреслити один із аспектів незвичайного вкладу Ю. Семенка. А саме: те, що не спромоглася реалізувати так звана «держава» з усіма її привілеями та можливостями — не моя мета аналізувати тут причини такого стану — це виконав емігрант... (Гр. Панчук «Про шахи й Україну», 194 рядків «Християнський голос», ч. 32/82, Schönbergstraße 9, 8000 München 80).

Рецензент «Українського історика» (ч. 1—2/82, сторінки 119—120, „The Ukrainian Historian“ P.O. Box 312 Kent, Ohio 44240 USA). С. Трофименко повто-

рює аргументи Я. Шевчика з «Вільної думки», робить сам помилки. Підсумовуючи, зазначає: Не зважаючи, однак, на згадані та на інші недоліки, книжка «Шахи в Україні» містить багато цікавого матеріалу для українських шахістів і беручи на увагу трудні обставини автора та що це не наукова праця, слід оцінити появу цієї книжки в загальному позитивно.

«Хто старший? — Відгук на книжку 'Шахи в Україні' Ю. Семенка». Наталя Павлушкова в «Свободі» 21. 1. 83 р. (30 Montgomery St. Jersey City, NJ 07302). Рецензію передруковано у «Вільному слові» (19.2. 83, 196 Bathurst Toronto 2-B, Canada): Дуже поважна наукова, але рівночасно популярно і цікаво написана книжка «Шахи в Україні». Вона є вартісною лектурою не лише для шахістів, але для кожного ширше зацікавленого історією нашої національної культури українця, особливо для молоді.

² «Політика й шахи» в «Українських вістях» (Новий Ульм), ч. 90(761) за 1953 рік: «Дещо про шахи» в календарі «Канадійського фермера» на 1964 рік, Торонто; «Шахи в Україні» в альманасі «Відродження» на 1967 рік, Буенос-Айрес. «Хто дискримінує шахову Україну» в «Нашій батьківщині» (Нью-Йорк) за 15. грудня 1970 року; «Слідами Ю. Боголюбова» в журналі «Сучасність» ч. 9 (165) за 1974 рік, Мюнхен.

³ На п'ятому році після цієї скарги, в третьому кварталі поточного року, в Таджикистані, вийде 5000 (п'ять тисяч!) примірників «Теории шахматных дебютов» М. А. Сабурова. В грудні минулого року в Києві побачив світ «Словарь шахматной композиции» Н. П. Зелепукина. Також російською мовою. Виходить, що таджикі й українці мову «старшого брата» повинні розуміти краще рідної. Така суть політики російських шовіністів КПСС, які говорять про розквіт культур, «національних за формою і соціалістичних змістом». Зате масовим накладом (100000 примірників) друкується українською мовою повість Ю. Семенова «ТАРС уповноважений заявити...», (Київ — 1983) про «підступні заміри Центрального Розвідувального Управління США, спрямовані як проти державної безпеки СССР, так і проти молодих держав на Африканському суходолі, де переміг національно-визвольний рух» (Бюлетень «Новые книги СССР», 9/25. 2. 83, Москва).

⁴ «На жаль, плян видання книги про турнір розбився об лютуючі злидні на папір в Росії, і лише писання, які безпосередньо чи побічно служать комуністичній пропагандивній меті, можуть розраховувати на призначення для них паперу, який монополізований державою». (A. von Aljedin „Das Schachleben in Sowjet-Rußland“, Берлін, стор. XV. Перемога д-ра С. Тартаковера).

⁵ Цю просоветську діяльність німецьких русофілів, спрямовану, зрозуміло, насамперед проти українців, відзначив солідний журнал «Шах-Актуель» (ч. 4, квітень 1981 р., стор. 27, Дюссельдорф). Рецензент збірника «Шахи в Україні» там, зокрема, писав (подаємо за журналом «Нові дні», ч. 6/82 р., Торонто): Український журналіст Ю. Семенко, письменник на шахові теми і гравець у шахи, з захопленням, з персональним завданням опублікував історію й аналізи теперішнього стану українських шахів...

Звичайно, німецький читач при читанні матиме мовні труднощі — книга видана українською мовою (між іншим, німецький переклад був би непоганою ідеєю). І все ж таки кожний, хоча б і слова не промовляв по-українському, може для себе знайти в цій книзі свою втіху. В ній знайдете численні, прекрасно прокоментовані партії, а також проблеми найкращих українських композиторів...

Хоча б і з одного погляду твір українського публіциста дуже повчачий: в шаховій історії так часто говориться про «росіян», незважаючи на

те, що мова йде про членів інших національностей, які в державному об'єднанні живуть (мусять) разом із росіянами.

Свого часу саме Ю. Семенко написав до нашої редакції листа, в якому порушувалася така справа: він протестував в одному листі до «Дойче Шахблеттер», що той журнал все частіше і частіше означував гросмайстра Романишина як «Совето-росіянина» («Советруссе»). Потім він одержав від видавця «Німецьких шахових листів», пресового охоронця Німецького шахового об'єднання Альфреда Діля, таки надто комічну відповідь: листа читача не можна оприлюднити, сказано у відповіді. Пан Діль був у Советському Союзі аж вісім разів (сік!), а тому точно знає, що там кожного громадянина тієї країни означають як «Советруссе». Звичайнісінька зарозумілість, якщо візьмемо під увагу, що несповна половина населення ССРСР є росіянами! Пан Діль зустрічався при його таких частих відвідинах тієї країни ймовірно лише з великоросійськими шовіністами. Відвідини першої-ліпшої народньої школи можуть його переконати в тому, що українці таки є українцями, а не росіянами, — тим більше «совето-росіянами». Для всіх мешканців ССРСР власне з цих причин і винайдено саме ні більш, ні менш анекдотичний вислів «советскій человек» («Советменшен»).

Саме німці не повинні поводитися в такий спосіб з гідністю інших народів, бо можемо одного дня переживати таке, що дехто з європейців також нашу націю не будуть визнавати як таку...».

ДО ХВАЛЬНОЇ РЕДАКЦІ «УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА»

«The Ukrainian Historian» P.O. Box 312, Kent, Ohio 44240 USA

Вельмишановні Панове Редактори!

Кілька років тому «Український історик» надрукував нотатку про часопис «Український селянин», в якій були поплутані дані, значні неточності. Як колишній його редактор я надіслав «Українському історикові» уточнення та виправлення його помилок. Вони не були надруковані у Вас, а їхній автор не удостоївся Вашої відповіді.

Дивно, що «Український історик», який виступає проти фальсифікацій, тенденційности підсоветських істориків, у цьому випадку діяв за їхньою метою.

Між іншим, нотатка про «Український селянин» повністю поміщена в збірнику «Пам'яті В. А. Доленка» (стор. 354), який відзначений простою рецензією у Вас — «Український історик» ч. 1—4 (61—64).

В останньому числі «Українського історика» (73—74) надруковано в загальному схвальну рецензію на нарис з історії шахової гри на українській землі «Шахи в Україні». Але знову таки дивно, що дуже вчений рецензент говорить про ненауковість твору, не розуміючи простого — його спрямованости: показ *фактами* з історії шахового мистецтва шахової величі України і визиск її Москвою. Розповідь про ката, пияка і шахового партнера російського царя Петра І рецензент називає «найбільшим недоліком книжки». Нагадування про

російських «богоносців» унаочнює, що несли нам, українському народові, північні варвари, які грають тепер ролю «старшого брата». Автор рецензії, шукаючи в книзі «Шахи в Україні» розвагового матеріалу, якого, зрештою, можна легко знайти в західній і советській шаховій літературі, вважає, що в збірнику треба було б обійтися без певних розділів. До них він зараховує ті, які показують теперішню діяльність в Україні наступників катів, пияків і шахових партнерів російських царів. Цілком протилежну думку висловлює на цю тему («Обвинувачення советської системи фактами преси преси СССР») знавець советської дійсности й безперечний шаховий авторитет В. Корчної, віце-чемпіон світу з шахів, у своїй оцінці згаданої книги — див. «Про 'Шахи в Україні' Ю. Семенка», «Нові дні» ч. 400 і чч. 401—402.

Шкода, що «Український історик» спрямовує свого читача в бік тієї «науковости», яка обеззброює нас, український народ у боротьбі за свободу...

Був би вдячний, коли б Ви надрукували в «Українському історикові» ці мої зауваги. Але не здивуюся, якщо знову не дасте й відповіді про їх одержання.

З належною пошаною

Юр. Семенко

18. 7. 83

*Для догляду за могилою В. А. Доленка
в Новому Ульмі (Німеччина)
пожертвували:*

Дудник Ф. А.	— 40 ам. долярів
Огородник В. М.	— 50 нм
Пиріг Г. К.	— 20 ам. долярів
Дорожко С. І.	— 10 „
Коваленко М. Л.	— 10 „
Безкровний М. П.	— 10 „
Шевченко В. М.	— 10 „

ПОМІЧЕНА ПОМИЛКА

Вельмишановних читачів просимо фото-текст на стор. 11 читати: *Різдво 1964 року. Т. Д. Бульба-Боровець перед виїздом до США з Н. П. Павлушкою і В. Наддніпрянцем,*

ВИДАННЯ СОЮЗУ ЗЕМЕЛЬ СОВОРНОЇ УКРАЇНИ —
СЕЛЯНСЬКОЇ ПАРТІЇ

«Деклярація першого установчого з'їзду СЗСУ», Ашаффенбург, 1948 р.

«Статут (тимчасовий) СЗСУ-СП».

Михайло Павлюк, «Економічна програма дрібних власників» (1949 р., німецькою мовою — 1951 р.).

«Інтерв'ю лідера СЗСУ-СП В. А. Доленка в газеті 'Свобода'», Нью-Йорк, 1953 р.

В. А. Доленко «Наша боротьба», Нью-Йорк, 1953 р.

В. Дубровський, «Комуністи у власних кацетах», Нью-Йорк, 1953 р.

Марія Павленко, «Викинуті з гнізда», Чикаго—Мюнхен, 1953 р.

В. Дубровський, «Машина масового вбивства». (Видано спільно з ВУАН). Мюнхен, 1959 р.

В. А. Доленко, «Позиція СЗСУ-СП в справі налагодження стосунків і співпраці між політичними партіями, заступленими в УНРаді», Мюнхен, 1959 р.

«На суд української еміграції 'націонал-комунізм'-хвилювізм та його пропагаторів!». (Видано спільно з СВУ й Асоціацією бувших українських політв'язнів советських тюрем і концтаборів), Нью-Йорк—Торонто, 1959 р.

М. В. Кривенко, «Кадри УРДП на службі Москви». Передмова С. Г. Креля. Лондон—Мюнхен, 1959 р.

«Голод 1933 р. в Україні. Свідчення про винищування Москвою українського селянства». Упорядкував Ю. Семенко. (Видано спільно з ДОБРУС у Німеччині), Мюнхен 1963 р.

«Народне слово» — збірник сучасного українського фолклору. Упорядкування, передмова і примітки Ю. Семенка, Мюнхен, 1964 р.

«Пам'яті В. А. Доленка». Збірник. Ред. Ю. Семенко (Мюнхен 1975 р.).

Михайло Павлюк, «Ілюстрована мапа України».